บทที่ 4
ผลการวิจัย

1. การสำรวจ รวบรวม และจัดทำฐานข้อมูลความหลากหลายและการกระจายตัวของเห็ดในแปลงทดสอบ

1.1 การสำรวจและรวบรวมข้อมูลความหลากหลายและการกระจายตัวของเห็ดในแปลงทดสอบ

ทำการวางแปลงทดสอบและเก็บข้อมูลร่วมกับเจ้าหน้าที่ โดยกำหนดแปลงทดสอบการเพาะเห็ดเผาะไว้ 2 พื้นที่ ได้แก่ 1) สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) ต.สุเทพ อ.เมือง จ.เชียงใหม่ 2) บ้านแม่มะลอ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่มะลอ ต.แม่นาจร อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ (ภาพที่ 4-1) โดยคัดเลือกไม้วงศ์ยางที่เป็นตัวแทนที่ดี จากการวัดขนาดความโตทางเส้นผ่านศูนย์กลางเพียงอก (Diameter at Breast Height) ที่ 1.30 เมตร และความสูงของต้นไม้ เพื่อใช้ทดสอบการเติมเชื้อเห็ดเผาะในสภาพป่าธรรมชาติ จำนวน 12 ต้น ได้ผลดังตารางที่ 4-1

ภาพที่ 4-1 การวางแปลงเก็บข้อมูลความหลากชนิดของเห็ดและปัจจัยแวดล้อมบางประการที่มีอิทธิผลต่อเห็ดเผาะ

ตารางที่ 4-1 รหัส ขนาดความโตทางเส้นผ่านศูนย์กลางเพียงอก (DBH) และความสูงของต้นไม้ทั้ง 12 ต้น ที่ทำการคัดเลือกเติมเชื้อเห็ดเผาะ บริเวณแปลงฟื้นฟูพืชท้องถิ่น ในป่าธรรมชาติบ้านแม่มะลอ

ลำดับ	รหัส	ชนิดพืช	ความโต (cm)	ความสูง (m)
1	FT1	เหียง	20	15
2	FT2	เหียง	32	22
3	FT3	เหียง	24	19
4	FT4	เหียง	32	20
5	FT5	เหียง	32	20
6	FT6	เหียง	25	18
7	FT7	เหียง	14	15
8	FT8	เหียง	13	16
9	FT9	เหียง	15	10

ลำดับ	รหัส	ชนิดพืช	ความโต (cm)	ความสูง (m)
10	FCT1	เหียง	30	20
11	FCT2	เหียง	26	16
12	FCT3	เหียง	22	17

ซึ่งในการเก็บข้อมูลปริมาณเห็ดเผาะและปัจจัยแวดล้อมบางประการ ได้แก่ ความเข้มแสง (lux) ความชื้น (moisture) และความเป็นกรด-ด่าง (pH) ในดิน ก่อนเติมเชื้อเห็ดเผาะ ทั้ง 12 แปลง จำนวน 3 ครั้ง ตั้งแต่เดือนมิถุนายน – กรกฎาคม ไม่ปรากฏว่ามีเห็ดเผาะเกิดขึ้นในแปลงศึกษา ในการเก็บข้อมูลความเข้มแสง (lux) ความชื้น (moisture) ในดิน และความเป็นกรด-ด่าง (pH) ของดิน โดยเก็บข้อมูลดิน 3 จุด และความเข้มแสง 5 จุด ภายในแปลงขนาด 3 x 3 เมตร จำนวน 12 แปลง (ภาพที่ 3) เพื่อนำมาหาค่าเฉลี่ย (ตารางที่ 4-2)

ตารางที่ 4-2 ค่าเฉลี่ยปัจจัยแวดล้อม ได้แก่ ปริมาณแสง (lux) ความชื้น (moisture) และความเป็นกรด-ด่าง (pH) ในดินที่สำรวจพบในแปลงศึกษาการเติมเชื้อเห็ดเผาะบริเวณแปลงฟื้นฟูพืชท้องถิ่นบ้านแม่มะลอ

ลำดับ	แปลงที่	pH	ความชื้น	แสง
1	FT1	6.2	3.2	3531
2	FT1	6.5	1.9	6073
3	FT2	6.6	1.7	4824
4	FT3	6.5	2.4	2785
5	FT4	6.7	2.0	4964
6	FT5	6.5	2.7	9321
7	FT6	6.6	2.2	10865
8	FT7	6.6	2.3	5212
9	FT8	6.2	3.0	2418
10	FT9	6.3	3.1	2632
11	FCT1	6.2	3.2	3531
12	FCT2	6.5	2.4	3692
13	FCT3	6.4	2.7	4123
เฉลี่ย		**6.4**	**2.5**	**4921**

ภาพที่ 4-3 การเก็บข้อมูลความหลากชนิดของเห็ดและปัจจัยแวดล้อมบางประการที่มีอิทธิผลต่อเห็ดเผาะ

1.2 จำแนกชนิดของเห็ดท้องถิ่นตามกลุ่มการใช้ประโยชน์ โดยอาศัยลักษณะทางสัณฐานวิทยา ตรวจสอบความถูกต้อง โดยอาศัยความสัมพันธ์ทางวิวัฒนาการ และนำเข้าข้อมูลในระบบฐานข้อมูลความหลากหลายของเห็ดท้องถิ่น

การตรวจจำแนกและบ่งชนิดเห็ดโคนหลวง *Termitomyces* sp. HL795, HL797, และ HL864 ได้ทำการตรวจสอบและจำแนกชนิดเบื้องต้นโดยอาศัยลักษณะทางสัณฐานวิทยา(ภาพที่ 4-4 และ 4-5) และใช้เทคนิคทางชีวโมเลกุลในการตรวจสอบความถูกต้อง (ภาพที่ 4-6 และ 4-7)

ภาพที่ 4-4 ลักษณะดอกเห็ด *Termitomyces* sp. HL864 (ซ้าย) เส้นใยที่เพาะเลี้ยงบนอาหาร ½ PDA (ขวา)

ภาพที่ 4-5 ลักษณะดอกเห็ด *Termitomyces* sp. HL795 (ซ้าย) และ HL797 (ขวา)

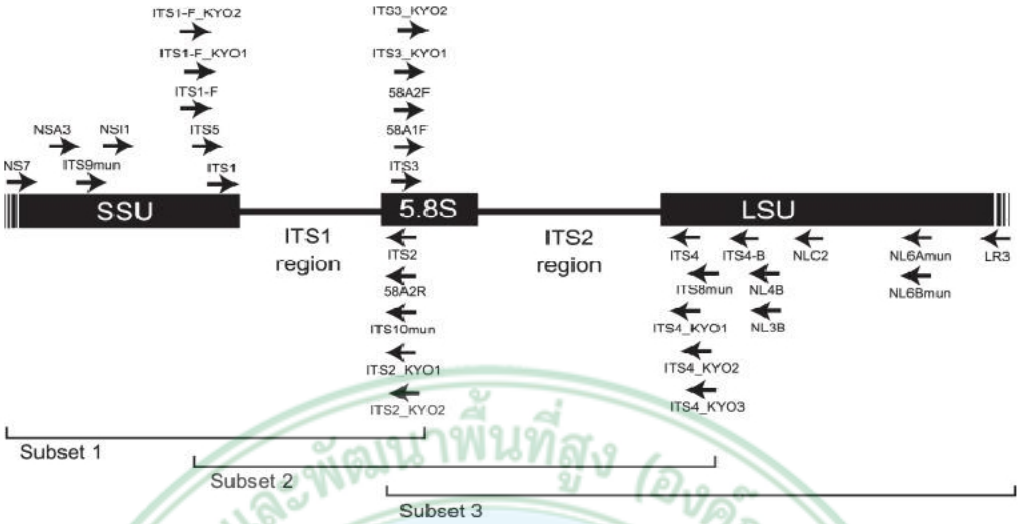

ภาพที่ 4-6 การตรวจสอบโดยวิเคราะห์ลำดับเบลของยีนส์ ITS

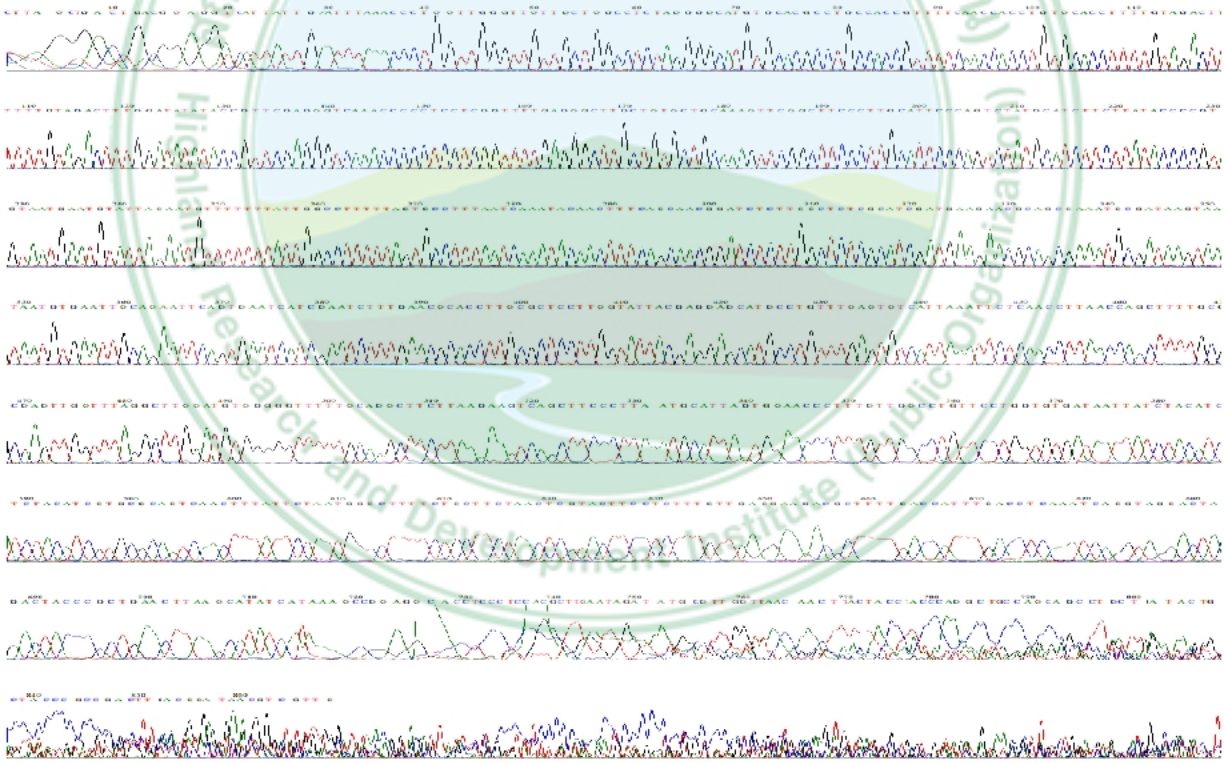

ภาพที่ 4-7 ตัวอย่างกราฟลำดับเบส *Termitomyces* sp. HL795_ITS5

ลำดับเบส *Termitomyces* sp. HL795_ITS4 reverse

GGCGGGGTGTCTACCTGATTTGAGGTCAATGGTCAAAAGCGTCTTCCTCAACAAAGAGGAAGTACGAGTTAGAAGCAGAAAAGCCCATTAGAATAAAGTTGAC
TGCGCACGATGTAGATAATTATCACACCAGGAACAGGCCAACAAAGGGTTCCACTAATGCATTTAAGGGAAGCTGACTTCTTAAGAAGCCTGCAAAAACCCCCA
CATCCAAGCCTAAACCAACTCGCAAAAGCTGGTTAAGGTTGAGAATTTAATGACACTCAAACAGGCATGCTCCTCGTAATACCAAGGAGCGCAAGGTGCGTTCA
AAGATTCGATGATTCACTGAATTCTGCAATTCACATTACTTATCGCATTTCGCTGCGTTCTTCATCGATGCGAGAGCCAAGAGATCCGTTGCTGAAAGTTGTAT
TTGATTAAAGGCACTAAAAAGGCCAATAAAAAAACATTCTAATACATTCATTACGGGGTATAAGAAGATGCATAGACTGGGAATGCAAGGGAAGCCGAACTTTG
CAGCACAGCAAGCCCTCAAAACCGAGGAGGGGGTTTGACCCTCGAACGGTATATATCCAAAGTCTACAAAAGGTGCACAGGTGGTTGAAAACGGTGGCAGGCG
TGCACATGCCCCCTAGAGGCCAGCAACAACCCAACCAGGGTTTAAATTCAATAATGATCCTTCCGCAGGTTCACCTACGGAAACCTTGTTACCTTTTTTTACTT
TTCCCCAAAAGCT

ลำดับเบส *Termitomyces* sp. HL795_ITS5 forward

CTTAGCTGACTGACGGAGGTCATTATTGAATTTAAACCCTGGTTGGGTTGTTGCTGGCCTCTAGGGGCATGTGCACGCCTGCCACCGTTTTCAACCACCTGTGC
ACCTTTTGTAGACTTTGGATATATACCGTTCGAGGGTCAAACCCCCTCCTCGGTTTTGAGGGCTTGCTGTGCTGCAAAGTTCGGCTTCCCTTGCATTCCCAGTC
TATGCATCTTCTTATACCCCGTAATGAATGTATTAGAATGTTTTTTTATTGGCCTTTTTAGTGCCTTTAATCAAATACAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTC
TCGCATCGATGAAGAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTACGA
GGAGCATGCCTGTTTGAGTGTCATTAAATTCTCAACCTTAACCAGCTTTTGCGAGTTGGTTTAGGCTTGGATGTGGGGGTTTTTGCAGGCTTCTTAAGAAGTCA
GCTTCCCTTAATGCATTAGTGGAACCCTTTGTTGGCCTGTTCCTGGTGTGATAATTATCTACATCGTGCGCAGTCAACTTTATTCTAATGGGCTTTTCTGCTTCT
AACTCGTACTTCCTCTTTGTTGAGGAAGACGCTTTTGACCATTTGACCTCAAATCAGGTAGGACTACCCGCTGAACTTAAGCATATCATAAAGCCGGAGGCACC
TCCCTCCACGCTTGAATAGATATGCGTTGGTTAACAACTTACTACCTACCCAGGCTGCCAGCAGCCTGCTGATACTGCGTTGCTAACGAACTTACTACCTTGCC
AGCCTACCCGCCGACTTGACGGATAACGTCGTTG

ภาพที่ 4-8 ตัวอย่างเห็ดโคน *Termitomyces* sp. HL795

ลำดับเบส *Termitomyces* sp. HL797_ITS4 reverse

GCGGGGTGTCTACCTGATTTGAGGTCAAATGGTCAAAAGCGTCTTCCTCAACAAAGAGGAAGTACGAGTTAGAAGCAGAAAAGCCCATTAGAATAAAGTTGACTGC
GCACGATGTAGATAATTATCACACCAGGAACAGGCCAACAAAGGGTTCCACTAATGCATTTAAGGGAAGCTGACTTCTTAAGAAGCCTGCAAAAACCCCCACATCC
AAGCCTAAACCAACTCGCAAAAGCTGGTTAAGGTTGAGAATTTAATGACACTCAAACAGGCATGCTCCTCGTAATACCAAGGAGCGCAAGGTGCGTTCAAAGATTC
GATGATTCACTGAATTCTGCAATTCACATTACTTATCGCATTTCGCTGCGTTCTTCATCGATGCGAGAGCCAAGAGATCCGTTGCTGAAAGTTGTATTTGATTAAAG
GCACTAAAAAGGCCAATAAAAAAACATTCTAATACATTCATTACGGGGTATAAGAAGATGCATAGACTGGGAATGCAAGGGAAGCCGAACTTTGCAGCACAGCAAG

CCCTCAAAACCGAGGAGGGGGTTTGACCCTCGAACGGTATATATCCAAAGTCTACAAAAGGTGCACAGGTGGTTGAAAACGGTGGCAGGCGTGCACATGCCCCTA
GAGGCCAGCAACAACCCAACCAGGGTTTAAATTCAATAATGATCCTTCCGCAGGTTCACCTACGGAAACCTTGTTACGTTTTTTTATTTTCCC

ลำดับเบส *Termitomyces* sp. HL797_ITS5 forward

CTAGGTGACTGACGGAGGTCATTATTGAATTTAAACCCTGGTTGGGTTGTTGCTGGCCTCTAGGGGCATGTGCACGCCTGCCACCGTTTTCAACCACCTGTGCACC
TTTTGTAGACTTTGGATATATACCGTTCGAGGGTCAAACCCCCTCCTCGGTTTTGAGGGCTTGCTGTGCTGCAAAGTTCGGCTTCCCTTGCATTCCCAGTCTATGCA
TCTTCTTATACCCCGTAATGAATGTATTAGAATGTTTTTTTATTGGCCTTTTTAGTGCCTTTAATCAAATACAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCGA
TGAAGAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTACGAGGAGCATGCCT
GTTTGAGTGTCATTAAATTCTCAACCTTAACCAGCTTTTGCGAGTTGGTTTAGGCTTGGATGTGGGGGTTTTTGCAGGCTTCTTAAGAAGTCAGCTTCCCTTAAATG
CATTAGTGGAACCCTTTGTTGGCCTGTTCCTGGTGTGATAATTATCTACATCGTGCGCAGTCAACTTTATTCTAATGGGCTTTTTCTGCTTCTAACTCGTACTTCCT
CTTTGTTGAGGAAGACGCTTTTTGACCATTTGACCTCAAATCAGGTAGGACTACCCGCTGAACTTAAGCATATCAAAAAACGGGGAGAAA

ภาพที่ 4-9 ตัวอย่างเห็ดโคน *Termitomyces* sp. HL797

โดยเมื่อนำผลการวิเคราะห์ลำดับเบสมาจัดเรียงเพื่อเปรียบเทียบกับตัวอย่างเห็ดโคนที่ได้รับการระบุชนิดและมีฐานข้อมูลลำดับเบสใน GenBank พบว่าลำดับเบส *Termitomyces* sp. HL795 และ HL797 ของยีนส์ ITS มีความสัมพันธ์ใกล้กับ *T. heimii* และ *Sinotermitomyces* sp. โดยจะมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดมาทาง *T. heimii* มากกว่า (ภาพที่ 4-10)

Fasta file for ITS phylogenetic analysis

```
                                                  10        20        30        40        50        60        70        80        90
                                          ....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|
Termitomyces sp. HL795_ITS4               ----------------ACCTTTTCGGCAAAACTAAAAAAACGTAACAAGCTTTCCGTAGGTGAACCTGCCGGAAGGATCATTATTGAATTTAAACC
Termitomyces sp. HL795_ITS5               ------------------------------------------------------CTTAGCTGA-CTGACGGACG--TCATTATTGAATTTAAACC
Termitomyces sp. HL797_ITS4               ------------------------------GGGAAAACAAAAAAACGTAACAAGCTTTCCGTAGGTGAACCTGCCGGAAGGATCATTATTGAATTTAAACC
Termitomyces sp. HL797_ITS5               ------------------------------------------------------------CTAGGTGA CTGACGGAGG  TCATTATTGAATTTAAACC
GU001667 Termitomyces sp. TB e            ------------------------------GGAAGTAAAAGTCGTAACAAGCTTTCCGTAGGTGAACCTGCCGGAAGGATCATTATTGAATTTAAACC
Lyophyllum atratum KP192645 FR            ----------------------TTAGAGGAAGTAAAAGTCGTAACAAGCTTTCCGTAGGTGAACCTGCCGGAAGGATCATTATTGAAT---AAAC
Sinotermitomyces KY679675 JZ-B            ------------------------------------------------------TCCGTAGGTGAACCTGCCGGAAGGATCATTATTGAATTTAAACC
Sinotermitomyces KY679676 JZ-S            ------------------------------------------------------TCCGTAGGTGAACCTGCCGGAAGGATCATTATTGAATTTAAACC
Tephrocybe atrata AF357053 CBS            ------------------------------------------------------TCCGTAGGTGAACCT-CGGAAGGATCATTATTGAAT---AAAC
Termitomyces clypeatus GJ57396            ------------------------------------------------------------------------------------------------
Termitomyces clypeatus MF16313            GAGAGAAGAGGGGGCAGGGAGGATTTTTTTTTTGGGGAAGGTGGGTGGAAAAATTTTTTTTGGGTTATTATAAGGGTGAAATTAGGGGGGAATTT
Termitomyces eurrhizus KC41423            ------------------------------------------------------------------------------------TGGTAATTTTAATTAACCCT
Termitomyces eurrhizus KU17919            ------------------------------------------------------------------------------------------GCACTGATACC
Termitomyces eurrhizus KY24392            ------------------------------------------------------------------------------------------------
Termitomyces heimii AF357022 J            ------------------------------------------------------TCCGTAGGTGAACCT-CGGAAGGATCATTATTGAATTTAAACC
Termitomyces heimii HM230662              ------------------------------------------------------------GTGAACCTGCCGGAAGGATCATTATTGAATTTAAACC
Termitomyces heimii JQ928938 P            ------------------------------------------------------CTCGATGGTGAACCT-CGGAGAGATCATTATTGAATTTAAACC
Termitomyces heimii _KP757739             ------------------------------------------------------------TAGGTGAACCTGCCGGAAGGATCATTATTGAATTTAAACC
Termitomyces sp. GU001671 1021            ------------------------------GGAAGTAAAAGTCGTAACAAGCTTTCCGTAGGTGAACCTGCCGGAAGGATCATTATTGAGTTTAAACC
Termitomyces striatus AF321367            ------------------------------------------------------------------------------------------------

                                                 110       120       130       140       150       160       170       180       190
                                          ....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|
Termitomyces sp. HL795_ITS4               TGGCTTCTTGCTGGCCTCTAGGGGG-CATGTGCACGCCTGCCACCGTTTTC-AACCACCTGTGCACCTTTTGTAGACTTT-GGATATATACCG-T
Termitomyces sp. HL795_ITS5               TGGCTTGTTGCTGGCCTCTAGGGG--CATGTGCACGCCTGCCACCGTTTTC-AACCACCTGTGCACCTTTTGTAGACTTT-GGATATATACCG-T
Termitomyces sp. HL797_ITS4               TGGCTTGTTGCTGGCCTCTAGGGG--CATGTGCACGCCTGCCACCGTTTTC-AACCACCTGTGCACCTTTTGTAGACTTT-GGATATATACCG-T
Termitomyces sp. HL797_ITS5               TGGCTTGTTGCTGGCCTCTAGGGG--CATGTGCACGCCTGCCACCGTTTTC-AACCACCTGTGCACCTTTTGTAGACTTT-GGATATATACCG-T
GU001667 Termitomyces sp. TB e            TGGCTTGTTGCTGGCCTCTAGGGG--CATGTGCACGCCTGCCACCGTTTTC-AACCACCTGTGCACCTTTTGTAGACTTT-GGATATATACCG-T
Lyophyllum atratum KP192645 FR            TGGGTTGCTGCTGGCTCCTTGGAG--CATGTGCACGCCTAGCACCATTTTT--ACCACCTGTGCACCTTTTGTAGACCT---GGATACCTCTC---
Sinotermitomyces KY679675 JZ-B            TGGGTTGTTGCTGGCCTCTAGGGG--CATGTGCACGCCCGCCACCGTTTTC-AACCACCTGTGCACCTTTTGTAGACTTT-GGATATATACCG-T
Sinotermitomyces KY679676 JZ-S            TGGGTTGTTGCTGGCCTCTAGGGG--CATGTGCACGCCTGCCACCGTTTTC-AACCACCTGTGCACCTTTTGTAGACTTT-GGATATATACCG-T
Tephrocybe atrata AF357053 CBS            TGGCTTGCTGCTGGCTCCTTGGAG--CATGTGCACGCCTAGCACCATTTTT--ACCACCTGTGCACCTTTTGTAGACCT---GGATACCTCTC---
Termitomyces clypeatus GJ57396            ------------------------------------GGAAGTAAAAGTCGTA---ACAAGGTT--TCCGTAGGTGAACCTGCGGAAGGATCATT--
Termitomyces clypeatus MF16313            TGAAGGGGGGTGGGGGTTTGAGAAAGGGGATTTTGGGTTGGGGGGAGTTTTG---GGGGGTTTCTTCCGTAGGGTGACCTGCGGAAGGATCATT--
Termitomyces eurrhizus KC41423            CGGGTTGTTGCTGGCCTCTAGAGG--CATGTGCACGCCTGCCATCGTTTTC-AACCACCCGTGCACCTTTTGTAGACTTTTGGATACCTTTC---
Termitomyces eurrhizus KU17919            CGGGTTGTTGCTGGCCTCTAGAGG--CATGTGCACGCCTGCCATCGTTTTC-AACCACCTGTGCACCTTTTGTAGACTTTTGGATACCTTTC---
Termitomyces eurrhizus KY24392            ---TTCTTCCTCCCCTCTACACC--CATCTCCACCCCTCCCATCCTTTTC-AACCACCTCTCCACCTTTTCTACACTTTTCCATACCTTTCC--
Termitomyces heimii AF357022 J            TGGGTTGTTGCTG-CCTCTAGGGGC-A-TGTGCACGCCTGCCACCGTTTT---------TGTAGACGTTTTGTAGACTTT-GGATATATACCGGT
Termitomyces heimii HM230662              TGGCTTGTTGCTGGCCTCTAGGGG--CATGTGCACGCCTGCCACCGTTTTC-AACCACCTGTGCACCTTTTGTAGACTTT-GGATATATACCG-T
Termitomyces heimii JQ928938 P            TGGGTTGTTGCTG-CCTCTAGGGGA-C-TGTGCACGCCTGCCACCGTTTT---------TGTAGACGTTTTGTAGACTTT-GGATATATACCGGT
Termitomyces heimii _KP757739             TGGGTTGTTGCTGGCCTCTAGGGG--CATGTGCACGCCTGCCACCGTTTTCCAACCACCTGTGCACCTTTTGTAGACTTT-GGATATATACTG-T
Termitomyces sp. GU001671 1021            TGGGTTGTTGCTGGCCTCTAGGGG--CATGTGCACGCCTGCCACCGTTTTC-AACCACCTGTGCACCTTTTGTAGACTTT-GGATATATACCG-T
Termitomyces striatus AF321367            -GGGTTGTTGCTGGCCTCTAGGGG--CATGTGCACGCCTGCCATCGTTTTC-AACCACCTGTGCACCTTTTGTAGACTT--GGATACCTCTC---

                                                 210       220       230       240       250       260       270       280       290
                                          ....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|
Termitomyces sp. HL795_ITS4               GGTCAAACCCCCTCCTCGGTTTTGAGGGCTTGCTGTGCTGCAAAGTTCGGCTTCCCT-TGCATTCCCAGTCTATGCATCTTCTTATACCCCGTAA
Termitomyces sp. HL795_ITS5               GGTCAAACCCCCTCCTCGGTTTTGAGGGCTTGCTGTGCTGCAAAGTTCGGCTTCCCT-TGCATTCCCAGTCTATGCATCTTCTTATACCCCGTAA
Termitomyces sp. HL797_ITS4               GGTCAAACCCCCTCCTCGGTTTTGAGGGCTTGCTGTGCTGCAAAGTTCGGCTTCCCT-TGCATTCCCAGTCTATGCATCTTCTTATACCCCGTAA
Termitomyces sp. HL797_ITS5               GGTCAAACCCCCTCCTCGGTTTTGAGGGCTTGCTGTGCTGCAAAGTTCGGCTTCCCT-TGCATTCCCAGTCTATGCATCTTCTTATACCCCGTAA
GU001667 Termitomyces sp. TB e            GGTCAAACCCCCTCCTCGGTTTTGAGGGCTTGCTGTGCTGCAAAGTTCGGCTTCCCT-TGCATTCCCAGTCTATGCATCTTCTTATACCCCGTAA
Lyophyllum atratum KP192645 FR            GG--AAACTC--------GGTTTGAGGAMTG-CTGT---GCGCAAGCCGGCTTTCCT-TGC-TTTCCGGTCTATG--TTTTCACATACCCCATRA
Sinotermitomyces KY679675 JZ-B            GGTCAAACCCCCTCCTCGGTTTTGAGGGCTTGCTGTGCTGCAAAGTTCGGCTTCCCT-TGCATTCGCAGTCTATGCATCTTCTTATACCCCGTAA
Sinotermitomyces KY679676 JZ-S            GGTCAAACCCCCTCCTCGGTTTTGAGGGCTTGCTGTGCTGCAAAGTTCGGCTTCCCT-TGCATTCCCAGTCTATGCATCTTCTTATACCCCGTAA
Tephrocybe atrata AF357053 CBS            GG--AAACTC--------GGTTTGAGGAATGTCTGT---GCGCAAGCCGGCTTTCCT-TGC-TTTCCGGTCTATG--TTTTCACATACCCCATAG
Termitomyces clypeatus GJ57396            AGTCTGGTTGTTGCTGGCCTTTCTTGGGGCATGTGCACGCCTTATTCAAACCCACCTGTGCACCTTTTGTAGACTTGTGTTTGTCTAC-CGATAA
Termitomyces clypeatus MF16313            AGTCTGGTTGTTGCTGGCCTTTCTTGGGGCATGTGCACGCCTTATTCAAACCCACCTGTGCACCTTTTGTAGACTTGTGTTTGTCTAC-CGATAA
Termitomyces eurrhizus KC41423            GGTCAAACTCCC-----GGCTTCGGGGGCT-GCCGC-----------TTGGCTTCCCT-CGCATTTCCGGTCTATGCAT-TTCATACACTCCGTAA
Termitomyces eurrhizus KU17919            GGTCAAACTCCC-----GGCTTCGGGGGCT-GCCGC-----------TTGGCTTCCCT-CGCATTTCCGGTCTATGCAT-TTCATACACTCCGTAA
Termitomyces eurrhizus KY24392            CCTCAAACTCCC-----CCCTTCCACCCCT-CCCCC-----------TTCCCTTTCCT-CCCATTTCCCCTCTATCCAT-TTCATACACTCCCTAA
Termitomyces heimii AF357022 J            GGTCAAACCCCCTCCTCGGTTTTGAGGGCTTGCTGTGCTGCAAAGTTCGGCTTCCCT-TGCATTCGCAGTCTATGCATCTTCTTATACCCCGTAA
Termitomyces heimii HM230662              GGTCAAACCCCCTCCTCGGTTTTGAGGGCTTGCTGTGCTGCAAAGTTCGGCTTCCCT-TGCATTCCCAGTCTATGCATCTTCTTATACCCCGTAA
Termitomyces heimii JQ928938 P            GGTCAAACCCCCTCCTCGGTTTTAGGGGCTGTCTGTGCTGCAAAGTTCGGCTTCCCT-TGCATTCGCAGTCTATGCATCTTCTTAATCCCCGTAA
Termitomyces heimii _KP757739             GGTCAAACCCCCTCCTCGGTTTTGAGGGCTTGCTGTGCTGCAAAGTTCGGCTTCCCT-TGCATTCCCAGTCTATGCATCTTCTTATACCCCGTAA
Termitomyces sp. GU001671 1021            GGTCAAACCCCCTCCTCGGTTTTCAGGGCTTGCTGTGCTGCAAAGTTCGGCTTCCCT-TGCATTCCCAGTCTATGCATCTTCTTATACCCCGTAA
Termitomyces striatus AF321367            GGTCAACTAACCT-----CGGTTTGGGGACT-GCTGTGCTGCATAAGTCGGCTCTCCC-TACATTTCCGGTCTATGTCT-TT-ATATACCCCGTAA

                                                 310       320       330       340       350       360       370       380       390
                                          ....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|
Termitomyces sp. HL795_ITS4               -------GTATT-AGAATGTTTTTTTATTGGCCTTTTTAGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
Termitomyces sp. HL795_ITS5               -------GTATT-AGAATGTTTTTTTATTGGCCTTTTTAGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
Termitomyces sp. HL797_ITS4               -------GTATT-AGAATGTTTTTTTATTGGCCTTTTTAGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
Termitomyces sp. HL797_ITS5               -------GTATT-AGAATGTTTTTTTATTGGCCTTTTTAGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
GU001667 Termitomyces sp. TB e            -------GTATT-AGAATGTTTTTTTATTGGCCTTTTTAGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
Lyophyllum atratum KP192645 FR            -------GTAAC-AGAATGTCAT-TAACTGGCC---TTTGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
Sinotermitomyces KY679675 JZ-B            -------GTATT-AGAATGTTTTTTTATTGGCCTTTTTAGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
Sinotermitomyces KY679676 JZ-S            -------GTATT-AGAATGTTTTTTTATTGGCCTTTTTAGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
Tephrocybe atrata AF357053 CBS            -------GTAAC-AGAATGTCAT-TAACTGGCC---TTTGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTT-CAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
Termitomyces clypeatus GJ57396            TACTCCCGTATTCAGAATGTATT--GATTGGCC---TCAGTGCCTTTAATCAAATAATACAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
Termitomyces clypeatus MF16313            TACTCCCGTATTCAGAATGTATT--GATTGGCC---TCAGTGCCTTTAATCAAATAATACAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
Termitomyces eurrhizus KC41423            -------GTATT-AGAATGTCTTGTTATTGGCC---TCAGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
Termitomyces eurrhizus KU17919            -------GTATT-AGAATGTCTTGTTATTGGCC---TCAGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
Termitomyces eurrhizus KY24392            -------CTATT-ACAATCTCTTCTTATTCCCC---TCACTCCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCACCAACCCATCTCTTCCCTCTCCCATCC
Termitomyces heimii AF357022 J            -------GTATT-AGAATGTTTTTTTATTGGCCTTTTTAGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCA-CG
Termitomyces heimii HM230662              -------GTATT-AGAATGTTTTTTTATTGGCCTTTTTAGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
Termitomyces heimii JQ928938 P            -------GTATT-AGAATGTTTTTTTATTGGCCTTTTTAGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCA-CG
Termitomyces heimii _KP757739             -------GTATT-AGAATGTTTTTTTATTGGCCTTTTTAGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
Termitomyces sp. GU001671 1021            -------GTATT-AGAATGTTTTTTTATTGGCCTTTTTAGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
Termitomyces striatus AF321367            -------GTATT-AGAATGTCTTGTCATTGGCC---TCAGTGCCTTTAATCAAATA---CAACTTTCAGCAACGGATCTCTTGGCTCTCGCATCG
```

```
                                                  410       420       430       440       450       460       470       480       490
                                         ....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|
Termitomyces sp. HL795_ITS4              GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTACGAGGAG
Termitomyces sp. HL795_ITS5              GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTACGAGGAG
Termitomyces sp. HL797_ITS4              GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTACGAGGAG
Termitomyces sp. HL797_ITS5              GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTACGAGGAG
GU001667 Termitomyces sp. TB e           GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTACGAGGAG
Lyophyllum atratum KP192645 FR           GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCCTGGTATTCCGGGGAG
Sinotermitomyces KY679675 JZ-B           GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTACGAGGAG
Sinotermitomyces KY679676 JZ-S           GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTACGAGGAG
Tephrocybe atrata AF357053 CBS           GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCCTGGTATTCCGGGGAG
Termitomyces clypeatus GU57396           GGACGCAGCGAAACGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGACAC--GTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTGATCTGAGGAG
Termitomyces clypeatus MF16313           GGACGCAGCGAAACGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGACAC--GTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTGATCTGAGGAG
Termitomyces eurrhizus KC41423           GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTCCGAGGAG
Termitomyces eurrhizus KU17919           GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTCCGAGGAG
Termitomyces eurrhizus KY24392           GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTCCGAGGAG
Termitomyces heimii AF357022 J           GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTACGAGGAG
Termitomyces heimii HM230662             GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTACGAGGAG
Termitomyces heimii JQ928938 P           GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTACGAGGAG
Termitomyces heimii _KP757739            GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTACGAGGAG
Termitomyces sp. GU001671 1021           GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTACGAGGAG
Termitomyces striatus AF321367           GAACGCAGCGAAATGCGATAAGTAATGTGAATTGCAGAATTCAGTGAATCATCGAATCTTTGAACGCACCTTGCGCTCCTTGGTATTCCGAGGAG

                                                  510       520       530       540       550       560       570       580       590
                                         ....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|
Termitomyces sp. HL795_ITS4              CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCTTAACCAGCTTTTGCGAG-TCGG-TTTAGGCTTGGAT-GTGGGGGTTT-TTGCAGGCTTCTT-AAGA
Termitomyces sp. HL795_ITS5              CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCTTAACCAGCTTTTGCGAG-TCGG-TTTAGGCTTGGAT-GTGGGGGTTT-TTGCAGGCTTCTT-AAGA
Termitomyces sp. HL797_ITS4              CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCTTAACCAGCTTTTGCGAG-TCGG-TTTAGGCTTGGAT-GTGGGGGTTT-TTGCAGGCTTCTT-AAGA
Termitomyces sp. HL797_ITS5              CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCTTAACCAGCTTTTGCGAG-TCGG-TTTAGGCTTGGAT-GTGGGGGTTT-TTGCAGGCTTCTT-AAGA
GU001667 Termitomyces sp. TB e           CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCTTAACCAGCTTTTGCGAG-TCGG-TTTAGGCTTGGAT-GTGGGGGTTT-TTGCAGGCTTCTT-AAGA
Lyophyllum atratum KP192645 FR           CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCT-TACCAGTTTTTACTAG-CCGG-TA-AGGCTTGGAT-GTGGGGGT----TGCGGGCTTCTC--AGA
Sinotermitomyces KY679675 JZ-B           CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCTTAACCAGCTTTTGCGAG-TCGG-TTTAGGCTTGGAT-GTGGGGGTTT-TTGCAGGCTTCTT-AAGA
Sinotermitomyces KY679676 JZ-S           CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCTTAACCAGCTTTTGCGAG-TCGG-TTTAGGCTTGGAT-GTGGGGGTTT-TTGCAGGCTTCTT-AAGA
Tephrocybe atrata AF357053 CBS           CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCT-TACCAGTTTTTACTAG-CCGG-TA-AGGCTTGGAT-GTGGGGGT----TGCGGGCTTCTC--AGA
Termitomyces clypeatus GU57396           CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCT-AACCAGCTTTTGTGAGCTGGGATATAGGCTTGGATTGTGGGGGCTT--TGCTGGCTTCAA-CCAA
Termitomyces clypeatus MF16313           CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCT-AACCAGCTTTTGTGAGCTGGGATATAGGCTTGGATTGTGGGGGCTT--TGCTGGCTTCAA-CCAA
Termitomyces eurrhizus KC41423           CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCT-AACCAGCTTTTGTGAGCTTGG-GATAGGCTTGGATTGTGGGGGTTTCTTGCGGGCTTCATCTAGA
Termitomyces eurrhizus KU17919           CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCT-AACCAGCTTTTGTGAGCTTGG-GATAGGCTTGGATTGTGGGGTTTCTTGTGGGCTTCATCTCTA
Termitomyces eurrhizus KY24392           CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCT-AACCAGCTTTTGTGAGCTTGG-GATAGGTTTGGATTGTGGGGTTTCTTGCGGGCTTCATCTAGA
Termitomyces heimii AF357022 J           CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCTTAACCAGCTTTTGCGAG-TCGG-TTTAGGCTTGGAT-GTGGGGGTTT-TTGCAGGCTTCTT-AAGA
Termitomyces heimii HM230662             CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCTTAACCAGCTTTTGCGAG-TCGG-TTTAGGCTTGGAT-GTGGGGGTTT-TTGCAGGCTTCTT-AAGA
Termitomyces heimii JQ928938 P           CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCTTAACCAGCTTTTGCGAG-TCGG-TTTAGGCTTGGAT-GTGGGGGTTT-TTGCAGGCTTCTT-AAGA
Termitomyces heimii _KP757739            CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCTTAACCAGCTTTTGCGAG-TCGG-TTTAGGCTTGGAT-GTGGGGGTTT-TTGCAGGCTTCTT-AAGA
Termitomyces sp. GU001671 1021           CTGTTTGAGTGTCATTAAATTCCAACCTTAACCAGCTTTTGCGAG-TCGG-TTTAGGCTTGGAT-GTGGGGGTTT-TTGCAGGCTTCTT-AAGA
Termitomyces striatus AF321367           CTGTTTGAGTGTCATTGAATTCCAACCT-AACCAGCTTTTGTGAGCTTGG--ATAGGCTTGGAT-ATGGGGGT----TGCGGGCTTCA--CAGA

                                                  610       620       630       640       650       660       670       680       690
                                         ....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|
Termitomyces sp. HL795_ITS4              GCTTCCCTTAAATGCATTAGTGGAAC-CCTTTGTTGGCCTGT-TCCT-GGTGTGATAA     TTATCTACATCGTGCGCA-GTCAACTTTATTC
Termitomyces sp. HL795_ITS5              GCTTCCCTTAA-TGCATTAGTGGAAC-CCTTTGTTGGCCTGT-TCCT-GGTGTGATAA-----TTATCTACATCGTGCGCA-GTCAACTTTATTC
Termitomyces sp. HL797_ITS4              GCTTCCCTTAAATGCATTAGTGGAAC-CCTTTGTTGGCCTGT-TCCT-GGTGTGATAA-----TTATCTACATCGTGCGCA-GTCAACTTTATTC
Termitomyces sp. HL797_ITS5              GCTTCCCTTAAATGCATTAGTGGAAC-CCTTTGTTGGCCTGT-TCCT-GGTGTGATAA-----TTATCTACATCGTGCGCA-GTCAACTTTATTC
GU001667 Termitomyces sp. TB e           GCTTCCCTTAAATGCATTAGTGGAAC-CCTTTGTTGGCCTGT-TCCT-GGTGTGATAA-----TTATCTACATCGTGCGCA-GTCAACTTTATTC
Lyophyllum atratum KP192645 FR           GCTCTCCTTAAATGCATTAGCGAAA--CCTTTGTTGACC-ATCCTAT-GGTGTGATAA-----TTATCTACGCCACAGTGATATCAGCTT---YA
Sinotermitomyces KY679675 JZ-B           GCTTCCCTTAAATGCATTAGTGGAAC-CCTTTGTTGGCCTGT-TCCT-GGTGTGATAA-----TTATCTACATCGTGCGCA-GTCAACTTTATTC
Sinotermitomyces KY679676 JZ-S           GCTCCCCTTAAATGCATTAGTGGAAC-CCTTTGTTGGCCTGT-TCCT-GGTGTGATAA-----TTATCTACATCGTGCGCA-GTCAACTTTATTC
Tephrocybe atrata AF357053 CBS           GCTCTCCTTAAATGCATTAGCGAAA--CCTTTGTTGACC-ATCCTAT-GGTGTGATAA-----TTATCTACGCCACAGTG-TATCAGCTT---TA
Termitomyces clypeatus GU57396           GCTCCCCTTAAACGCATTAGTGGAACGATTTTGTTGACCT-TGTTCCTGGTGTGATAAAACCTTTATCACCACCGTGTGCA-GTCAGCTT-----
Termitomyces clypeatus MF16313           GCTCCCCTTAAACGCATTAGTGGAACGATTTTGTTGACCT-TGTTCCGGGTGTGATAAAACCTTTATCACCACCGTGTGCA-GTCAGCTT-----
Termitomyces eurrhizus KC41423           GCTCCCCTTAAAAGCATTAGTGGAAC-CTTTTGTTGACCTGTTTCCT-GGTGTGATAA-----TTATCTACATCGTGTGCA-GTCAGCTA---TC
Termitomyces eurrhizus KU17919           GCTCCCCTTATAAACATTATTGGAAA-CCTTTGTTGACCCGTGTCCT-GGGGTGAGAA-----ATATCTACATCTCGTGCG-CACACCTG---TC
Termitomyces eurrhizus KY24392           GCTCCCCTTAAAAGCATTAGTGGAAC-CTTTTGTTGACCTGTTTCCT-GGTGTGATAA     TTATCTACATCGTGTGCA-GTCAGCTA   TC
Termitomyces heimii AF357022 J           GCTTCCCTTAAATGCATTAGTGGAAC-CCTTTGTTGGCCTGT-TCCT-GGTGTGATAA-----TTATCTACACTGTGCGCA-GTCAACTTTATTC
Termitomyces heimii HM230662             GCTTCCCTTAAATGCATTAGTGGAAC-CCTTTGTTGGCCTGT-TCCT-GGTGTGATAA-----ATA-----------------------------
Termitomyces heimii JQ928938 P           GCTTCCCTTAAATGCATTAGTGGAAC-CCTTGTTTGGCCTGT-TCCT-GGTGTGATAA-----TTATCTACACTGTGCGCA-GTCAACTTTATTC
Termitomyces heimii _KP757739            GCTCCCCTTAAATGCATTAGTGGAAC-CCTTTGTTGGCCTGT-TCCT-GGTGTGATAA-----TT----------------------------
Termitomyces sp. GU001671 1021           GCTTCCCTTAAATGCATTAGTGGAAC-CCTTTGTTGGCCTGT-TCCT-GGTGTGATAA-----TTATCTACATCGTGCGCA-GTCAACTTTATTC
Termitomyces striatus AF321367           GCTCTCCTTAAATGTATTAGTGGAA--CCATTGTTGACCTGTTTCCTTGGTGTGATAA-----TTATCTACGCCGCGGTCAAGTCAGCGA---AC

                                                  710       720       730       740       750       760       770       780       790
                                         ....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|....|
Termitomyces sp. HL795_ITS4              GGCTTTT-CTGCTTCTAACTCGTACTTCCTCTTTGTTGAGGAAGACGCTTTT-GACCATT-GACCTCAAATCAGGTAGACACCCCGCC-------
Termitomyces sp. HL795_ITS5              GGCTTTT-CTGCTTCTAACTCGTACTTCCTCTTTGTTGAGGAAGACGCTTTT-GACCATTTGACCTCAAATCAGGTAGGACTACCCGCTGAACTT
Termitomyces sp. HL797_ITS4              GGCTTTT-CTGCTTCTAACTCGTACTTCCTCTTTGTTGAGGAAGACGCTTTT-GACCATTTGACCTCAAATCAGGTAGACACCCCGC--------
Termitomyces sp. HL797_ITS5              CCCTTTTTCTCCTTCTAACTCCTACTTCCTCTTTGTTCACCAACACCCTTTTTCACCATTTCACCTCAAATCACCTACCACTACCCCCTCAACTT
GU001667 Termitomyces sp. TB e           GGCTTTT-CTGCTTCTAACTCGTACTTCCTCTTTGTTGAGGAAGACGCTTTT-GACCATTTGACCTCAAATCAGGTAGGACTACCCGCTGAACTT
Lyophyllum atratum KP192645 FR           GGGTTCT---GCTTCTAACCG-----------TCCTCTCGAGGACAACTCTTGACATTTTGACCTCAAATCAGGTAGGACTACCCGCTGAACTT
Sinotermitomyces KY679675 JZ-B           GGCTTTT-CTGCTTCTAACTCGTACTTCCTCTTTGTTGAGGAAGACGCTTTT-GACCATTTGACCTCAAATCAGGTAGGACTACCCGCTGAACTT
Sinotermitomyces KY679676 JZ-S           GGCTTTT-CTGCTTCTAACTCGTAATTCCTCTTTGTTGAGGAAGACGCTTTT-GACCATT-GACCTCAAATCAGGTAGGACTACCCGCTGAACTT
Tephrocybe atrata AF357053 CBS           GGGTTCT---GCTTCTAACC----------------------------------------------------------------------------
Termitomyces clypeatus GU57396           --ACTCT---GCTTCTAACAA-----------CGTTTATTAATTAAACTCTTGACCATTTGACCTCAAATCAGGTAGGACTACCCGCTGAACTT
Termitomyces clypeatus MF16313           --ACTGT---GCTTCGAACAA-----------CGTTTAGTAA---ACTCTGTACCATT-GACGTCATGTCAT-TACGACAG-----TGATTCC
Termitomyces eurrhizus KC41423           GGTTTCT---GCTTCCAACTCGTATCACCC-TTTACTTGGGGGGACGCTTT-GACCATTTGACCTCAAATCAGGTAGGACTACCCGCTGAACTT
Termitomyces eurrhizus KU17919           CGTTTCT---GCTTTTAACTCTCAT-ATCCCTTTACTTGTGGGG-AGGCCTT-TTCCACTTTACCTCCAAACATGTAGGACTACCCCCTGAACTT
Termitomyces eurrhizus KY24392           GGTTTCT---GCTTCCAACTCGTATCACCCCTTTACTTGGGGG--ACGCTTT-GACCATTTGACCTCAAATCAGGTAGGACTACCCGCTGAACTT
Termitomyces heimii AF357022 J           GGCTTTT-CTGCTTCTAACT----------------------------------------------------------------------------
Termitomyces heimii HM230662             ------------------------------------------------------------------------------------------------
Termitomyces heimii JQ928938 P           CCCTTTT-CCTCTTCTAATC----------------------------------------------------------------------------
Termitomyces heimii _KP757739            ------------------------------------------------------------------------------------------------
Termitomyces sp. GU001671 1021           GGCTTTT-CTGCTTCTAACTCGTACTTCCTCTTTGTTGAGGAAGACGCTTTT-GACCATTTGACCTCAAATCAGGTAGGACTACCCGCTGAACTT
Termitomyces striatus AF321367           GGGTTTT---GCTTACAACCTGT-------CGCCTACATGGGGAC--GCTTTT-GACCAATTGACCTCAAATCAGGTAGG----------------
```

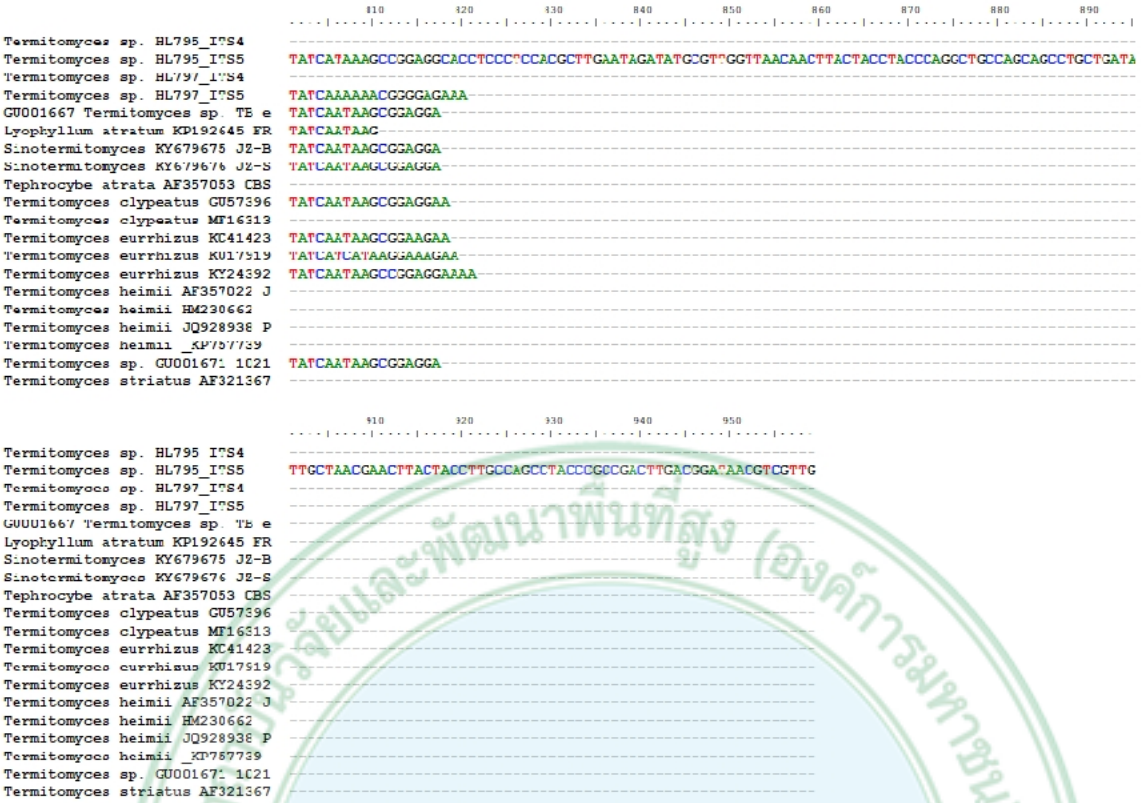

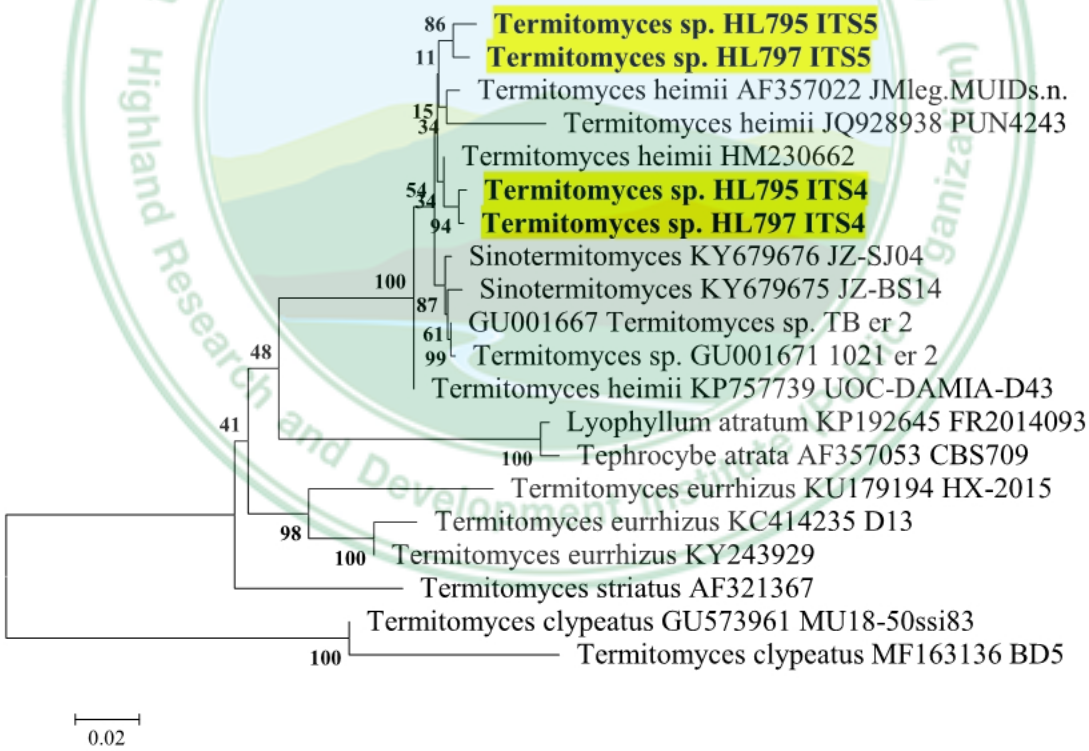

ภาพที่ 4-10 แผนภูมิต้นไม้ Nj tree - ลำดับเบส *Termitomyces* sp. HL795 และ HL797 ยีนส์ ITS ซึ่งมีความสัมพันธ์ใกล้กับ *T. heimii* และ *Sinotermitomyces* sp.

1.3 การวิเคราะห์ข้อมูลการเปลี่ยนแปลงของชนิดและปริมาณเห็ดในแปลงทดสอบ

ในการศึกษาปัจจัยแวดล้อมบางประการที่มีอิทธิพลต่อการเกิดเห็ดเผาะในสภาพป่าธรรมชาติ โดยเปรียบเทียบระหว่างสภาพป่าธรรมชาติที่ถูกไฟไหม้ทุกปีกับป่าธรรมชาติที่ไม่ถูกไฟไหม้อย่างน้อย 2 ปี และเก็บข้อมูลปริมาณเห็ดเผาะและเห็ดท้องถิ่นอื่นๆ ที่ชุมชนมีการนำไปใช้ประกอบอาหาร ในเดือนมิถุนายน 2561 พบเห็ดที่ชุมชนสามารถรับประทานได้ในแปลงศึกษาทั้ง 12 แปลง รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 ชนิด 5 สกุล คิดเป็นน้ำหนักรวม 1,264 กรัม (ตารางที่ 4-3) โดยพบในป่าธรรมชาติที่ถูกไฟไหม้ทุกปี จำนวน 7 ชนิด 5 สกุล ปริมาณ 443 กรัม และป่าธรรมชาติที่ไม่ถูกไฟไหม้อย่างน้อย 2 ปี จำนวน 4 ชนิด 2 สกุล ปริมาณ 821 กรัม ในการสำรวจและเก็บข้อมูลครั้งนี้พบเห็ดเผาะในพื้นที่ป่าธรรมชาติที่เกิดไฟไหม้ทุกปี (ภาพที่ 4-11) โดยคิดเป็นน้ำหนักได้ 140 กรัม

ภาพที่ 4-11 การเก็บข้อมูลปริมาณเห็ดเผาะและเห็ดท้องถิ่น อื่นๆ ที่ชุมชนสามารถรับประทานได้ในแปลงทดสอบ

ตารางที่ 4-3 ปริมาณเห็ดเผาะ และเห็ดท้องถิ่น อื่นๆ ที่ชุมชนสามารถรับประทานได้ จากการเก็บข้อมูลเดือน มิถุนายน ในป่าเต็งรังที่ถูกไฟไหม้ทุกปี และป่าเต็งรังที่ไม่ถูกไฟไหม้อย่างน้อย 2 ปี บริเวณบ้านแม่มะลอ

แปลงที่	ชื่อท้องถิ่น	สกลุ	นำหนัก (g)
FF1	เห็ดเผาะ	*Astraeus*	23
FF2	เห็ดเผาะ	*Astraeus*	25
FF2	เห็ดไข่ขาว	*Amanita*	104
FF2	เห็ดแดง	*Russula*	19
FF3	เห็ดเผาะ	*Astraeus*	20
FF3	เห็ดหน้าม่อย/ม่วง	*Russula*	2
FF4	เห็ดไข่เหลือง	*Amanita*	29
FF4	เห็ดไข่ขาว	*Amanita*	32
FF4	เห็ดเผาะ	*Astraeus*	17

แปลงที่	ชื่อท้องถิ่น	สกลุ	นำหนัก (g)
FF5	เห็ดแดง	*Russula*	12
FF5	เห็ดหน้าม่อย/ม่วง	*Russula*	19
FF5	เห็ดเผาะ	*Astraeus*	30
FF5	เห็ดไข่ขาว	*Amanita*	19
FF5	เห็ดขมิ้น	*Cantharellus*	6
FF6	เห็ดแดง	*Russula*	34
FF6	เห็ดขมิ้น	*Cantharellus*	18
FF6	เห็ดฟาน	*Lactarius*	9
FF6	เห็ดเผาะ	*Astraeus*	25
FNF1	เห็ดไข่ขาว	*Amanita*	11
FNF1	เห็ดแดง	*Russula*	12
FNF2	เห็ดหน้าม่อย/ม่วง	*Russula*	49
FNF3	เห็ดหน้าม่อย/ม่วง	*Russula*	19
FNF3	เห็ดแดง	*Russula*	14
FNF4	เห็ดแดง	*Russula*	28
FNF4	เห็ดหล่ม	*Russula*	387
FNF4	เห็ดแดง	*Russula*	75
FNF5	เห็ดหน้าม่อย/ม่วง	*Russula*	18
FNF5	เห็ดแดง	*Russula*	139
FNF6	เห็ดไข่ขาว	*Amanita*	39
FNF6	เห็ดหน้าม่อย/ม่วง	*Russula*	30
รวม			**1,264**

และพบว่าปัจจัยแวดล้อมบริเวณแปลงฟื้นฟูพืชท้องถิ่นบ้านแม่มะลอ ได้แก่ ความเป็นกรด-ด่าง (pH) วามชื้นในดิน และ แสง (lux) มีค่าเฉลี่ยอยู่ที่ 6.4 2.5 และ 4921 ตามลำดับ (ตารางที่ 4- 4)

ตารางที่ 4-4 ค่าเฉลี่ยปัจจัยแวดล้อม ได้แก่ ปริมาณแสง (lux) ความชื้นและความเป็นกรด-ด่างในดิน (pH) ที่สำรวจพบในแปลงศึกษาการเติมเชื้อเห็ดเผาะ บริเวณแปลงฟื้นฟูพืชท้องถิ่นบ้านแม่มะลอ

ลำดับ	แปลงที่	pH	ความชื้น	แสง(lux)
1	FT1	6.2	3.2	3531
2	FT1	6.5	1.9	6073

ลำดับ	แปลงที่	pH	ความชื้น	แสง(lux)
3	FT2	6.6	1.7	4824
4	FT3	6.5	2.4	2785
5	FT4	6.7	2.0	4964
6	FT5	6.5	2.7	9321
7	FT6	6.6	2.2	10865
8	FT7	6.6	2.3	5212
9	FT8	6.2	3.0	2418
10	FT9	6.3	3.1	2632
11	FCT1	6.2	3.2	3531
12	FCT2	6.5	2.4	3692
13	FCT3	6.4	2.7	4123
เฉลี่ย		**6.4**	**2.5**	**4921**

2. การทดสอบปัจจัยที่มีผลต่อการเจริญของเส้นใยเห็ดไมคอร์ไรซาในการเข้าสู่รากพืชอาศัยร่วมกับชุมชน

2.1 ศึกษาลักษณะทางสรีรวิทยาของพืชอาศัยในแต่ละช่วงการเจริญเติบโตที่มีผลต่อการชักนำเชื้อเห็ดเข้าสู่รากพืชเก็บรวบรวมลูกไม้วงศ์ยางมาเพาะเพื่อใช้ในการทดสอบการเข้าสู่รากของเชื้อเห็ดเผาะและเห็ดหล่ม ซึ่งในการเพาะขยายพันธุ์พบว่ากล้าเหียงมีอัตราการรอดที่ค่อนข้างต่ำ(ร้อยละ 20-25) ส่วนกล้ายางนามีอัตราการรอดสูง (ร้อยละ 80-90)

ภาพที่ 4-12 การเตรียมกล้าไม้วงศ์ยาง และการใส่เชื้อเห็ดไมคอร์ไรซ่าในกล้าไม้ เห็ดดอกแก่

2.2 ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพักตัวและการงอกของสปอร์เห็ด

ในการทดสอบการใส่หัวเชื้อเห็ดเผาะ *Astraeus odoratus* ร่วมกับเห็ดป่ากลุ่ม Agarics ในกล้าไม้พบว่า กล้าไม้ที่มีเชื้อเห็ดจะมีเส้นใยสีขาวเกิดขึ้นบรเวณรอบราก (ภาพที่ 4-13) โดยอายุกล้าไม้ที่สามารถนำมาใช้ได้จะขึ้นอยู่กับชนิดของต้นไม้ เช่น กล้ายางนาอายุ 1 เดือน กล้าเหียง อายุ 4 เดือน ถึง 1 ปี ทั้งนี้เป็นผลมาจากการเจริญของระบบรากของพืชของไม้วงศ์ยางแต่ละชนิด

ภาพที่ 4-13 ลักษณะการเข้าสู่รากพืชของเส้นใยเห็ดเผาะ

ภาพที่ 4-14 การแยกเชื้อเห็ดเผาะและลักษณะการเจริญของเส้นใย

ภาพที่ 4-15 การรวบรวมหัวเชื้อเห็ดไมคอร์ไรซ่าจากดอกเห็ดแก่ โดยหมักด้วยน้ำตาลทราย ส่วนเห็ดเผาะผึ่งลมให้แห้งเก็บไว้

ภาพที่ 4-16 การเก็บรวบรวมตัวอย่างเห็ดไมคอร์ไรซ่าที่เพาะเลี้ยงเส้นใยไม่ได้ เพื่อเตรียมสปอร์หัวเชื้อจากดอกเห็ดสด

3. ศึกษาการเพาะเห็ดโคนในสภาพจำลองและในสภาพธรรมชาติร่วมกับชุมชน

3.1 สำรวจรวบรวมตัวอย่างและตรวจสอบชนิดเห็ดโคนในแปลงทดสอบ

- ไม่พบเห็ดโคนในช่วงเวลาที่สำรวจ แต่พบเห็ดกลุ่มมีครีบที่คล้ายเห็ดโคนแทน

ภาพที่ 4-17 ลักษณะการเกิดของดอกเห็ดที่คล้ายกับเห็ดโคน

3.2 การทดสอบปัจจัยที่มีผลต่อการงอกของสปอร์และการเจริญของเส้นใย

ดำเนินการแยกเชื้อจุลินทรีย์บริเวณรังปลวกเพื่อศึกษาการส่งเสริม/ยับยั้งการงอกของสปอร์และการเจริญของเส้นใย**จากดินทั้งในและนอกรังปลวก**

ภาพที่ 4-18 การขุดดินรังปลวกที่มีดอกเห็ดโคนแดง *Termitomyces* sp. เกิดอยู่

ในการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเห็ดโคนและจุลินทรีย์ในรังปลวก สามารถแยกเชื้อแบคทีเรียจากรังปลวก 6 ตัวอย่าง ได้ 30 ไอโซเลต (ภาพที่ โดยดินในรังปลวกมีแบคทีเรียประมาณ 1.4-2.0 × 10^5 cfu/ดิน 1 g และดินนอกรังปลวกมีแบคทีเรียประมาณ 3.3-4.7 × 10^5 cfu/ดิน 1 g (ตารางที่ 4-5) และพบ *Xylaria escharoidea* เจริญอยู่ร่วมกันภายในรัง จากการเก็บตัวอย่างดินในรังปลวกที่มีดอกเห็ดโคนเจริญขึ้น No. 1, 2

และ 3 และตัวอย่างดินนอกรังปลวกที่มีดอกเห็ดโคนเจริญขึ้น No. 4, 5 และ 6 แล้วนำมาวัดค่า pH โดยใช้ตัวอย่างดิน 10 g เติมน้ำกลั่น 50 ml (pH 6.985) วัดด้วยเครื่อง pH meter พบว่าดินในรังปลวกมีค่า pH ประมาณ 7.37-7.74 ส่วนดินนอกรังปลวกมีค่า pH ประมาณ 8.00-8.09 ดังตารางที่ 4-6

ตารางที่ 4-5 ค่าเฉลี่ยจำนวนโคโลนีแบคทีเรียที่แยกได้จากดินในรังและนอกรังปลวก

ตัวอย่างดิน	**ค่าเฉลี่ยจำนวนโคโลนีแบคทีเรียที่นับได้**		
	10^{-2}	10^{-3}	10^{-4}
ดินในรังปลวก No.1	>300	141±20	18±2
ดินในรังปลวก No.2	>300	202±	20±1
ดินในรังปลวก No.3	>300	204±	21±2
ดินนอกรังปลวก No.4	>300	>300	47±2
ดินนอกรังปลวก No.5	>300	>300	46±6
ดินนอกรังปลวก No.6	>300	>300	33±2

ตารางที่ 4-6 ผลการวัด pH ของดินในรังและนอกรังปลวกทั้ง 6 ตัวอย่าง

ตัวอย่างดิน	pH			**เฉลี่ย**
	วัดครั้งที่ 1	**วัดครั้งที่ 2**	**วัดครั้งที่ 3**	
ดินในรังปลวก No.1	7.330	7.349	7.435	7.37±0.06
ดินในรังปลวก No.2	7.498	7.504	7.580	7.53±0.05
ดินในรังปลวก No.3	7.676	7.768	7.771	7.74±0.05
ดินนอกรังปลวก No.4	7.981	7.987	8.030	8.00±0.03
ดินนอกรังปลวก No.5	8.010	8.015	8.106	8.04±0.05
ดินนอกรังปลวก No.6	8.069	8.074	8.123	8.09±0.03

ดิน 10 g

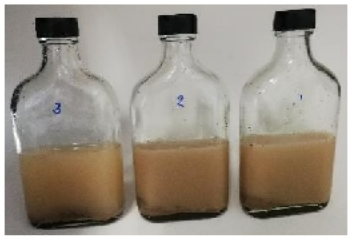

น้ำปลอดเชื้อ 90 ml

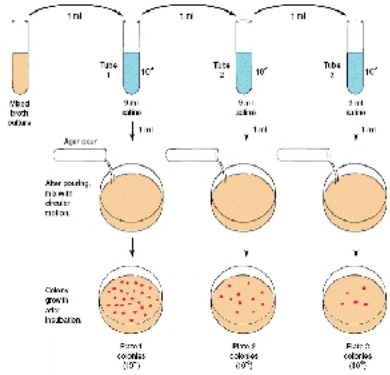

เจือจาง 10^{-2}, 10^{-3}, 10^{-4} ก่อน spread plate

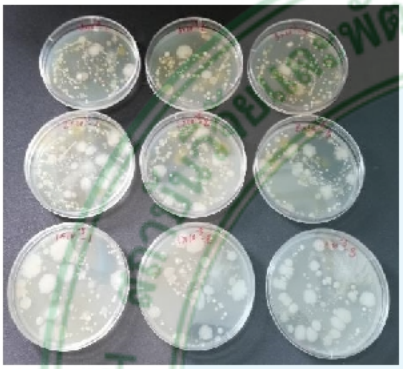

โคโลนีแบคทีเรียที่เจริญบนจานอาหาร NA

เก็บตัวอย่างแบคทีเรียที่มีลักษณะต่างๆ กัน ในอาหารวุ้นเอียง

ภาพที่ 4-19 การทำ spread plate เพื่อนับโคโลนีและแยกเชื้อจุลินทรีย์จากดินในรังและนอกรังปลวก

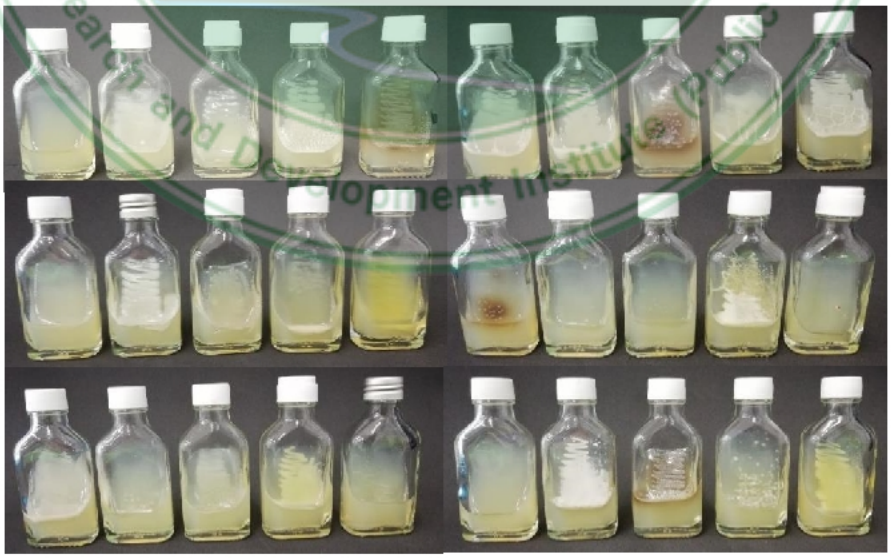

ภาพที่ 4-20 ตัวอย่างแบคทีเรียที่แยกได้จากดินรังปลวก 30 isolates

ภาพที่ 4-21 *Xylaria* spp. ในรังปลวกที่มีดอกเห็ดโคนเจริญขึ้น

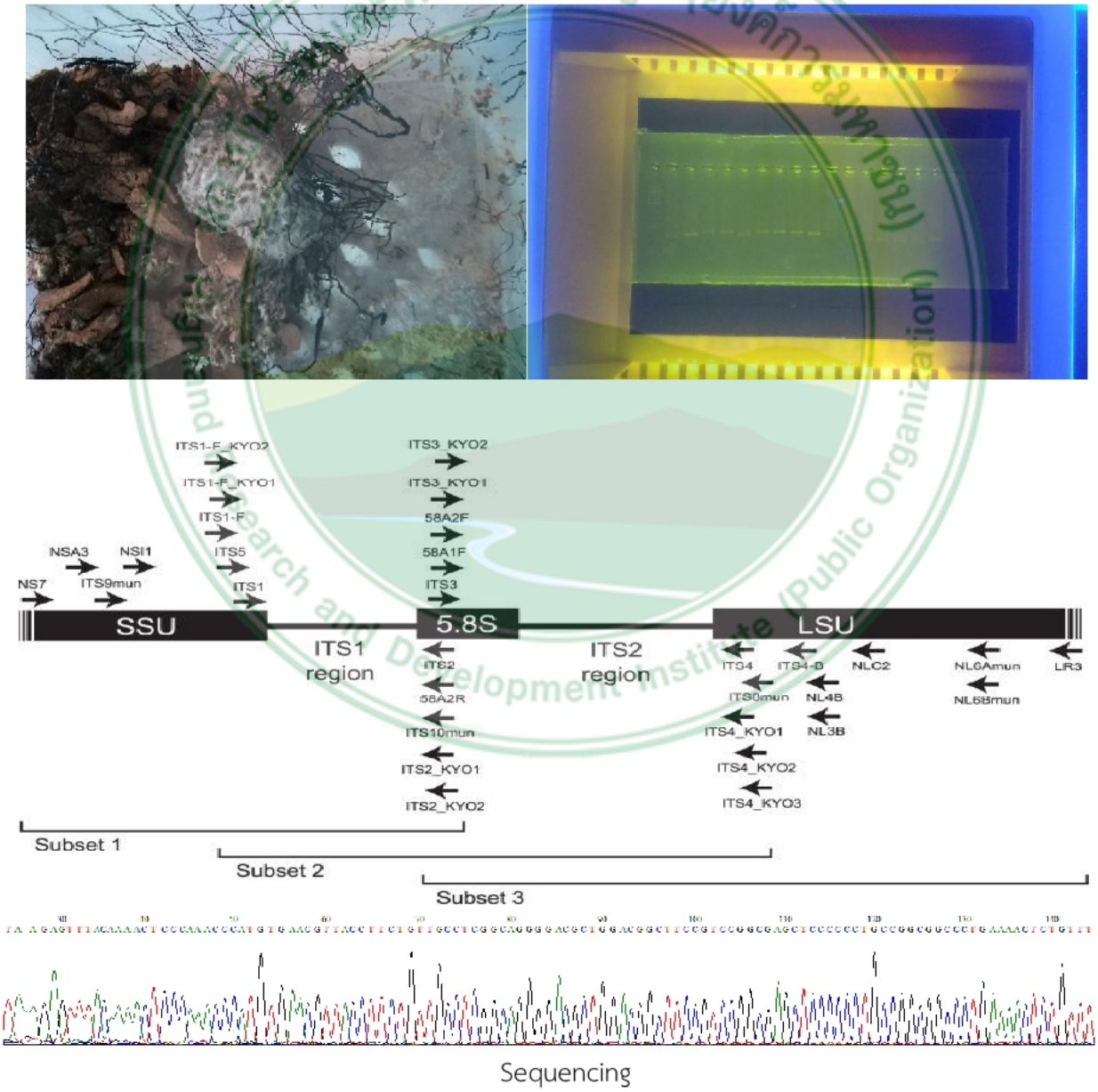

ภาพที่ 4-22 การจำแนกและบ่งชนิดของ *Xylaria* sp. HL 800

ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ทางวิวัฒนาการเบื้องต้นของ *Xylaria* sp. HL 800 (ITS ประมาณ 560 bases) ด้วยวิธี NJ พบว่า มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ *X. escharoidea* อย่างไรก็ตามเนื่องจาก *Xylaria* เป็นราจีนัสที่มีสมาชิก (species) จำนวนมากที่ต้องนำมาตรวจเทียบให้ครบถ้วน ตลอดจนหา out group ที่เหมาะสมต่อไป นอกจากนี้ยังต้องวิเคราะห์และสร้าง tree ด้วยวิธีการอื่นๆ ร่วมด้วย เช่น วิธี Maximum parsimony หรือ Maximum likelihood เป็นต้น

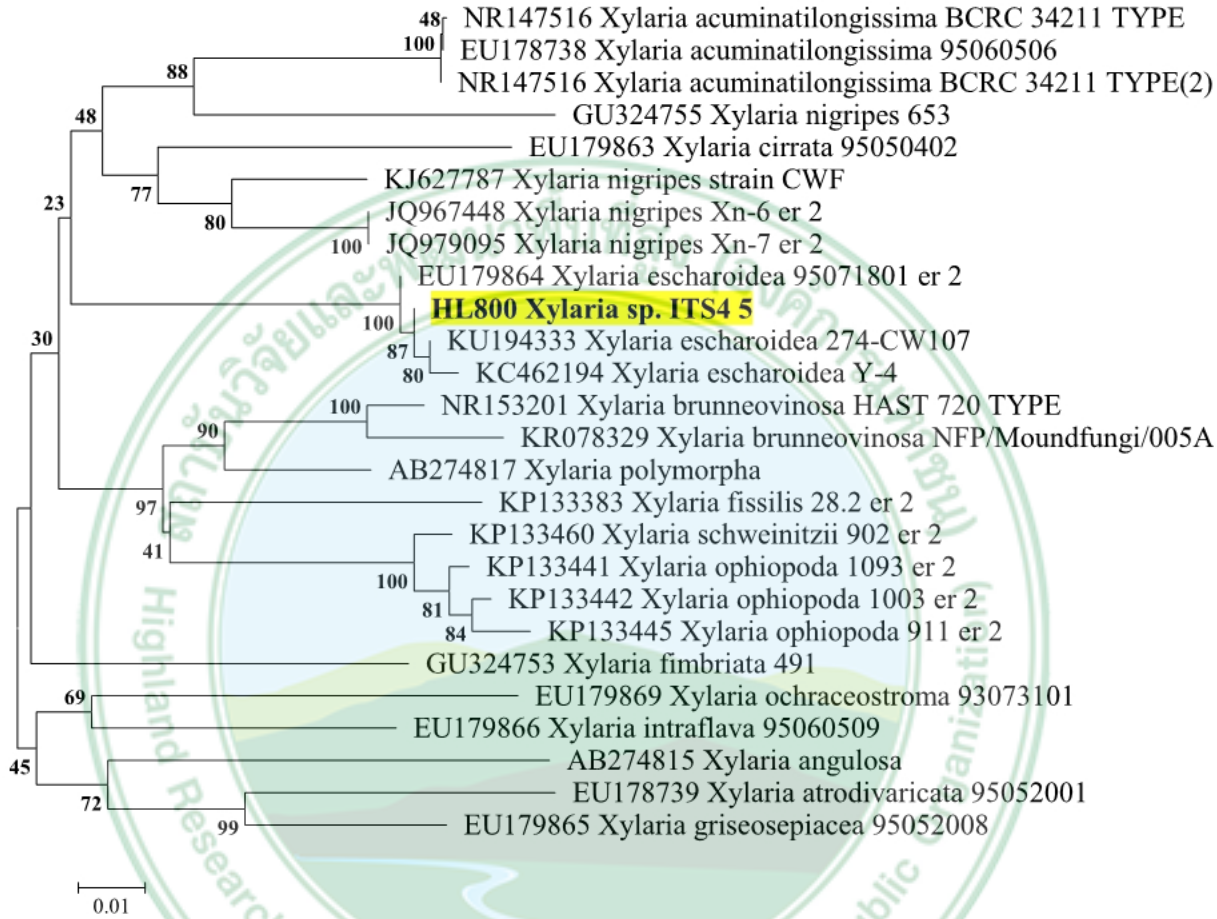

ภาพที่ 4-23 แผนภูมิต้นไม้บ่งบอกชนิดและความสัมพันธ์ทางพันธุกรรมของ *Xylaria* sp. HL 800

3.3 ทดสอบการใช้ปริมาณเชื้อตั้งต้นและรูปแบบของแม่เชื้อ

ในการทดสอบปริมาณเชื้อตั้งต้นและรูปแบบแม่เชื้อ ทำโดยใช้อาหาร**สูตรอาหารดัดแปลง ½ PDA และ ½ PDB** (pH 5.6±2 ที่อุณหภูมิ 25°C)

ผง Potato Dextrose Broth (PDB) ยี่ห้อ CONDA	13.25 g (*PDA เติม Agar 15 g)
Bacto-Peptone	1.5 g
Yeast extract	1.0 g
K_2HPO_4	1.5 g
$MgSO_4$	0.5 g
น้ำสะอาด	1 L

พบว่าการเก็บรักษาเส้นใยเห็ดใน 40% glycerin เมื่อนำมาต่อเชื้อ เส้นใยเจริญได้ไม่ดีเท่าที่ควร ส่วนในการเก็บรักษาเส้นใยในอาหารวุ้นแข็งและอาหารเหลว (½ PDA) พบว่าเมื่อนำมาต่อเชื้อเส้นใยยังคงเจริญเติบโตได้ดี ดังภาพที่

HL801 HL864

ภาพที่ 4-24 เห็ดโคนหลวง HL864 (*Termitomyces heimii*)

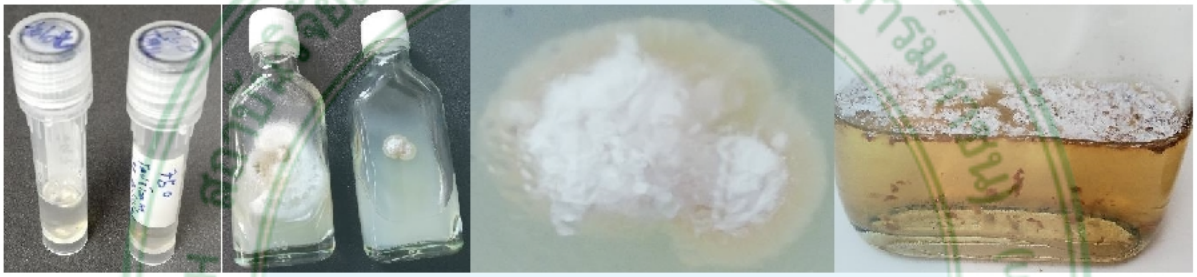

40% glycerin ½ PDA slants ลักษณะโคโลนีบนอาหารแข็งและอาหารเหลว (½ PDA)

ภาพที่ 4-25 การเก็บรักษาเชื้อและการเพิ่มปริมาณหัวเชื้อ

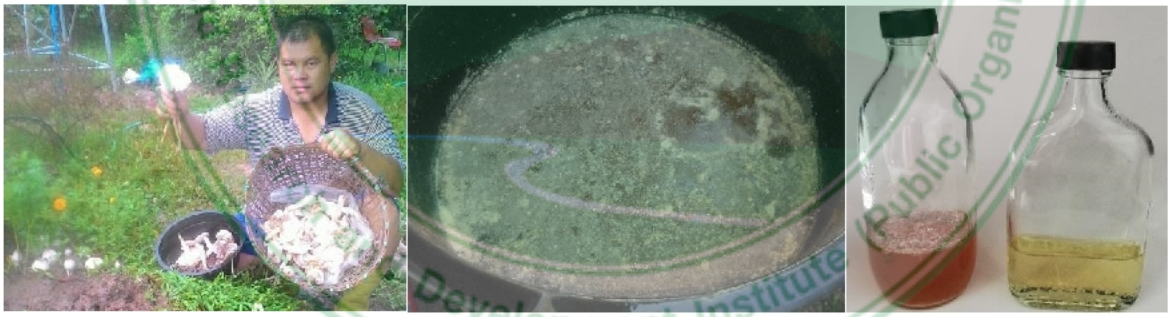

Spores หมักจากดอกเห็ดโคนแก่ Mycelium ในอาหารเหลว

ภาพที่ 4-26 การเตรียมหัวเชื้อเห็ดโคน *Termitomyces* sp. แบบสปอร์และเส้นใย HL864

ภาพที่ 4-27 การเตรียมหัวเชื้อเห็ดโคน *Termitomyces* sp. (แบบเหลว) HL864 T1-T3

ภาพที่ 4-28 การใส่หัวเชื้อเห็ดโคน HLL864 T1-T3 (T1= Spores, T2= Spores + Mycelium และ T3= Mycelium)

การใส่หัวเชื้อเห็ดโคน *Termitomyces* sp. (แบบแข็ง) HL864 T4-T6

ทำโดยใช้ก้อนขี้เลื่อยที่ผ่านการฆ่าเชื้อแล้วมาใส่เชื้อทั้ง 3 รูปแบบ ดังนี้

ภาพที่ 4-29 การฝังกลบก้อนขี้เลื่อยที่เติมเชื้อเห็ดโคน HL864 T4-T6 (T4. Spores + Spawn, T5. Spores + Mycelium+ Spawn และ T6. Mycelium+ Spawn)

ตัวอย่างเห็ดโคนที่สำรวจพบ

เห็ดโคน HL764 HL797

เห็ดโคน HL765 HL766

เห็ดโคน HL767 HL768 HL770

HL800=HL864 (*Xylaria* sp.)

ภาพที่ 4-30 ตัวอย่างเห็ดโคนที่รวบรวมได้และเชื้อราที่เจริญร่วมกันในรังปลวก

รายการทดสอบ	ต่อ 100 g	ต่อหนึ่งหน่วยบริโภค	%RDI	วิธีทดสอบอ้างอิง
พลังงานทั้งหมด(กิโลแคลอรี)	29.72	30.00	-	Journal of AOAC INTERNATIONAL;1993.p.106
พลังงานจากไขมัน(กิโลแคลอรี)	3.96	0.00	-	Journal of AOAC INTERNATIONAL;1993.p.106
คาร์โบไฮเดรต (กรัม)	2.87	3.00	1	Journal of AOAC INTERNATIONAL;1993.p.8
ใยอาหาร (กรัม)	1.82	2.00	8	AOAC (2016) 985.29
โปรตีน (กรัม) (%N x 6.25)	3.57	4.00	-	AOAC (2012) 981.10
ไขมันทั้งหมด (กรัม)	0.44	0.00	0	AOAC (2012) 948.15
ไขมันอิ่มตัว (กรัม)	0.22	0.00	0	In house method based on Compendium of Methods for Food Analysis (2003)
โคเลสเตอรอล (มิลลิกรัม)	ไม่พบ	0.00	0	In house method based on AOAC (2012) 976.26
น้ำตาล (กรัม)	0.00	0.00	-	Compendium of methods for food analysis (2003)
วิตามินเอ (ไมโครกรัม)	0.00	(0.00)	0	In-house method TE-CH-024 based on Compendium of Methods for Food Analysis Thailand, 1st Edition, 2003
วิตามินบี 1 (มิลลิกรัม)	ไม่พบ	(0.00)	0	In house method based on Journal of Chromatography A,-
วิตามินบี 2 (มิลลิกรัม)	0.68	(0.68)	40	In house method based on Journal of Agriculture Food Chemistry (1984) 32.
โซเดียม (มิลลิกรัม)	12.89	15.00	1	In-house method TE-CH-134 based on AOAC (2016) 984.27
แคลเซียม (มิลลิกรัม)	36.99	(36.99)	4	In-house method TE-CH-134 based on AOAC (2016) 984.27
เหล็ก (มิลลิกรัม)	6.05	(6.05)	40	In-house method TE-CH-134 based on AOAC (2016) 999.10
ความชื้น (กรัม)	92.14	-	-	AOAC (2012), 950.46 (B)
เถ้า (กรัม)	0.98	-	-	AOAC (2012), 920.153

ข้อมูลโภชนาการ

หนึ่งหน่วยบริโภค : 1 ถุง (100 กรัม)
จำนวนหน่วยบริโภคต่อ ถุง : 1

คุณค่าทางโภชนาการต่อหนึ่งหน่วยบริโภค
พลังงานทั้งหมด 30 กิโลแคลอรี (พลังงานจากไขมัน 0 กิโลแคลอรี)

	ร้อยละของปริมาณที่แนะนำต่อวัน *
ไขมันทั้งหมด 0 ก.	0%
ไขมันอิ่มตัว 0 ก.	0%
โคเลสเตอรอล 0 มก.	0%
โปรตีน 4 ก.	
คาร์โบไฮเดรตทั้งหมด 3 ก.	1%
ใยอาหาร 2 ก.	8%
น้ำตาล 0 ก.	
โซเดียม 15 มก.	1%

ร้อยละของปริมาณที่แนะนำต่อวัน *

วิตามินเอ	0%	วิตามินบี 1	0%
วิตามินบี 2	40%	แคลเซียม	4%
เหล็ก	40%		

* ร้อยละของปริมาณสารอาหารที่แนะนำให้บริโภคต่อวันสำหรับคนไทยอายุตั้งแต่ 6 ปีขึ้นไป (Thai RDI) โดยคิดจากความต้องการพลังงานวันละ 2,000 กิโลแคลอรี

ความต้องการพลังงานของแต่ละบุคคลแตกต่างกัน ผู้ที่ต้องการพลังงานวันละ 2,000 กิโลแคลอรี ควรได้รับสารอาหารต่าง ๆ ดังนี้

ไขมันทั้งหมด	น้อยกว่า	65	ก.
ไขมันอิ่มตัว	น้อยกว่า	20	ก.
โคเลสเตอรอล	น้อยกว่า	300	มก.
คาร์โบไฮเดรตทั้งหมด		300	ก.
ใยอาหาร		25	ก.
โซเดียม	น้อยกว่า	2400	มก.

พลังงาน(กิโลแคลอรี) ต่อกรัม : ไขมัน = 9; โปรตีน = 4; คาร์โบไฮเดรต = 4

ภาพที่ 4-31 คุณค่าทางโภชนาการของ เห็ดโคนหลวง HL801 (ชนิดเดียวกับ HL864)

4. การทดสอบการเพาะเห็ดกลุ่มผู้ย่อยสลายและกลุ่มเห็ดปรสิตร่วมกับชุมชน

4.1 การเพาะเห็ดโดยใช้วัสดุท้องถิ่นทดแทนขี้เลื่อยไม้ยางพารา

การจัดอบรมถ่ายทอดเทคโนโลยีเกี่ยวกับการเพาะเห็ดโดยการใช้วัสดุทดแทนและวัสดุหมุนเวียนที่มีในพื้นที่ ซึ่งส่วนใหญ่พบว่ามีฟางข้าวจำนวนมากจึงได้จัดอบรมถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีเรื่อง "การเพาะขยายพันธุ์เห็ดโคนน้อยแลเห็ดฟางโดยใช้วัสดุที่มีในชุมชน" โดยมีผู้เข้าร่วมจำนวน 43 คน ณ โรงเรียนบ้านป่าเมี่ยงแม่พริก โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี ต.แม่พริก อ.แม่สรวย จ.เชียงราย โดยในการเพาะเห็ดโคนน้อยหรือเห็ดถั่วเน่า (*Coprinus fimentarius*) และเห็ดฟาง (*Volvariella volvacea*) มาให้เกษตรกรและนักเรียนเพาะโดยใช้ฟางข้าวเป็นวัสดุเพาะ ทั้งนี้ในการเพาะเห็ด 2 ชนิดนี้มีความแตกต่างกันตรงที่เห็ดฟางไม่จำเป็นต้องต้มฟางข้าวก่อนจะเพาะในขณะที่เห็ดโคนน้อยต้องมีการต้มฟางก่อน ซึ่งในการเพาะเห็ดทั้ง 2 ชนิด มีรายละเอียดดังนี้

การเพาะเห็ดโคนน้อยหรือเห็ดถั่วเน่า (สูตรดัดแปลงจากสูตรแม่โจ้สำหรับ 100 ตะกร้า)

<u>วัสดุอุปกรณ์</u>

1. ถังน้ำมันขนาด 200 ลิตร ผ่าครึ่งซีก
2. ขาตั้งถังน้ำมัน
3. ตะกร้าสี่เหลี่ยม
4. เชือกฟาง

<u>ส่วนผสมวัสดุเพาะ</u>

5. ฟางข้าว	12	ฟ่อน
6. ปุ๋ยยูเรีย สูตร 48-0-0	1	กิโลกรัม
6. ปุ๋ยแคลเซียมไนเตรท สูตร 15-0-0	2	กิโลกรัม
7. รำข้าว	1	กิโลกรัม
8. กากน้ำตาล	1	กิโลกรัม
9. น้ำ	200	ลิตร

<u>วิธีทำ</u>

1. ต้มน้ำประมาณ 75 ลิตร ในถังน้ำมัน 200 ลิตรผ่าครึ่ง เติมรำละเอียดลงไป 1 กิโลกรัม กากน้ำตาล 1 กิโลกรัม ปุ๋ยแคลเซียมไนเตรท 2 กิโลกรัม ปุ๋ยยูเรีย 1 กิโลกรัม ต้มจนเดือดเป็นไอขึ้นมา

2. นำฟางลงต้มจนกระทั่งฟางนิ่ม แล้วตักไปกองไว้บนพลาสติกที่ปูไว้

3. คลุมพลาสติกกองฟางที่ต้มแล้วให้มิดชิด บ่มไว้ 1 คืน

4. นำเชื้อเห็ดมายีให้ร่วน แล้วนำไปผสมกับแป้งข้าวเหนียวและรำข้าวในอัตราส่วน 1:1 กำมือต่อเห็ด 1 ถุง

5. วางตะกร้าบนพื้นที่สะอาด โดยมีพลาสติกปูรองไว้ นำเชือกฟางมาวางพาดไว้ในตะกร้าแล้วนำฟางที่บ่มไว้มาอัดลงไปในตะกร้าให้มีความหนาประมาณ 25-50 เซนติเมตรต่อก้อนแล้วมัดด้วยเชือกฟางให้แน่น โดยในขั้นตอนนี้สามารถใส่เชื้อขณะอัดก้อนฟางเลยก็ได้ หรือจะอัดก้อนฟางก่อนแล้วค่อยใส่เชื้อก็ได้

6. จากนั้นนำก้อนฟางที่ใส่เชื้อแล้วไปวางรวมกันในโรงเรือนทึบแสง รักษาอุณหภูมิในโรงเรือนให้อยู่ในช่วง 35-38 องศาเซลเซียส และรักษาความชื้นให้ได้ 80% ขึ้นไป

7. เห็ดโคนน้อยจะออกดอกหลังจากบ่มไว้ประมาณ 6-7 วัน และจะสามารถเก็บผลผลิตได้เรื่อย ๆ เป็นระยะเวลาประมาณ 10-15 วัน ปริมาณผลผลิตจะขึ้นอยู่กับสถาพภูมิอากาศของแต่ละพื้นที่

การเพาะเห็ดฟาง

การเพาะเห็ดฟางในครั้งนี้เป็นการถ่ายทอดเทคนิคการเพาะเห็ดฟางอย่างง่ายเพื่อให้สามารถเพาะเห็ดฟางไว้สำหรับบริโภคในครัวเรือนของตนเองได้ โดยอาศัยหัวเชื้อเห็ดฟางที่มีในท้องถิ่น ซึ่งสามารถทำได้ดังนี้

<u>วัสดุอุปกรณ์</u>

1. ดอกเห็ดแก่
2. ฟางข้าวหรือแกนข้าวโพด
3. พลาสติกหรือกระสอบสำหรับคลุม
4. แบบพิมพ์หรือตะกร้า
5. บัวรดน้ำหรือกะละมัง

<u>วิธีทำ</u>

1. นำฟางข้าวหรือแกนข้าวโพดไปแช่น้ำทิ้งไว้ 1 คืน

2. นำดอกเห็ดแก่ที่บานแล้ว (สังเกตครีบด้านใต้ดอกเห็ดจะมีสีอมชมพูจนถึงสีอมน้ำตาล) มาขยำในน้ำคนให้ทั่วๆ จากนั้นนำไปเทใส่ขวดเก็บไว้หรือจะใช้เลยก็ได้

3. นำฟางข้าวหรือแกนข้าวโพดที่แช่น้ำไว้หนึ่คืนมากองเป็นชั้นสลับกับการนำน้ำหัวเชื้อจากดอกเห็ดมารด หรือนำมาอัดในตะกร้าทีละชั้นสลับกับการรดหัวเชื้อเห็ดไปด้วย

4. จากนั้นนำไปตั้งยังจุดที่เหมาะสม เช่น ใต้ต้นไม้ กรณีที่มีแสงแดดจัด หรือ กลางแจ้ง กรณีที่มีอากาเย็น แล้วคลุมด้วยพลาสติกให้มิดชิด ประมาณวันที่ 5 หลังจากใส่เชื้อ ให้เปิดระบายอากาศช่วงเย็น เป็นเวลา 15-20 นาที แล้วคลุมพลาสติกให้มิดชิดเหมือนเดิมประมาณ 15-20 วัน หลังจากใส่เชื้อจะพบเส้นใยเห็ดเป็นตุ่มๆ หรืออาจนานกว่านั้นขึ้นอยู่กับสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ คอยสังเกตดอกเห็ดว่าจะเก็บได้หรือยัง

6. เมื่อเก็บดอกเห็ดรุ่นแรกแล้วให้คอยเปิดระบายอากาศทุกวัน ห้ามรดน้ำลงในกองและคลุมพลาสติกติดกองเด็ดขาด เพราะจะทำให้ดอกเห็ดเน่า

หมายเหตุ : วิธีการนี้เป็นวิธีการแบบง่ายสำหรับเพาะเห็ดไว้กินเองเท่านั้น เหมาะสำหรับพื้นที่ที่ไม่สามารถหาหัวเชื้อบริสุทธิ์ได้

ภาพที่ 4-32 การจัดอบรมถ่ายทอดความรู้และเทคโนโลยีเรื่อง “การเพาะขยายพันธุ์เห็ดโคนน้อยแลเห็ดฟาง โดยใช้วัสดุที่มีในชุมชน” บ้านป่าเมี่ยง ต.แม่พริก อ.แม่สรวย จ.เชียงราย

4.2 การหมุนเวียนใช้ก้อนเชื้อเห็ดเก่าในกระบวนการผลิตเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด

ในการหมุนเวียนใช้ก้อนเห็ดเก่าในกระบวนการผลิตเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด พบว่าการนำมาเพาะเห็ดฟางสามารถให้ผลผลิตค่อนข้างดี โดยสามารถทำง่าย ๆ ดังนี้

วัสดุและอุปกรณ์

1. ตะกร้าพลาสติกหรือตะกร้าสานขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ประมาณ 18 นิ้ว สูงประมาณ 11 นิ้วมีตาห่างประมาณ 1-2 นิ้ว
2. วัสดุในการเพาะเห็ด ก้อนเชื้อเห็ดเก่า
3. อาหารเสริม เช่น แป้งข้าวเหนียว แป้งสาลี รำละเอียด จอกหูหนู ผักตบชวา
4. เชื้อเห็ดฟางที่ดี
5. กระโจมหรือสุ่มไก่
6. พลาสติกใส
7. วัสดุที่ใช้เพาะควรมีความชื้นอยู่ 50-60 %

ขั้นตอนการเพาะเห็ดฟางในตะกร้า

นำเชื้อเห็ดฟางฉีกย่อยเป็นชิ้นเล็กๆ

คลุกอาหารเสริม แป้ง 1 กำมือ รำละเอียด 2 กำมือ

นำวัสดุเพาะใส่ในตะกร้าสูงประมาณ 2-3 นิ้วแล้วโรยเชื้อรอบข้าง

ทำเช่นนี้สลับไปเรื่อยๆ จนครบ 4 ชั้นแล้วโรยเชื้อเห็ดข้างบนให้ทั่ว

วางซ้อนหรือเรียงกันแล้วรดน้ำให้ทั่ว

วันที่ 5 เริ่มรดน้ำรอบข้าง รักษาอุณหภูมิความชื้น

ปักไม้ไผ่เป็นรูปโค้งรอบตะกร้าหรือใช้สุ่มไก่ครอบ

ประมาณ วันที่ 9 – 10 เห็ดฟางเริ่มออกดอกให้ผลผลิต

การดูแลรักษา

1. การคลุมผ้าพลาสติกเป็นการรักษาอุณหภูมิและความชื้นให้เหมาะสมต่อการเจริญของเชื้อเห็ด ประมาณ 1-4 วันแรกไม่ต้องเปิดผ้า พลาสติกเลย รักษาอุณหภูมิให้อยู่ระหว่าง 35-37 องศาเซลเซียส

2. วันที่ 4 ตอนเย็นให้เปิดผ้าพลาสติกออก เพื่อระบายอากาศปล่อยไว้ประมาณ 10-20 นาที เสร็จแล้วคลุมผ้าพลาสติกไว้เหมือนเดิม

3. วันที่ 5-8 รดน้ำรอบ ๆ กระโจมหรือสุ่มไก่ให้ชุ่มชื้นอยู่เสมอ ห้ามรดในตะกร้าเด็ดขาด จะทำให้ดอกเห็ดฝ่อและเน่า รักษาอุณหภูมิให้อยู่ระหว่าง 28-32 องศาเซลเซียส ถ้าอากาศภายในกระโจมหรือสุ่มร้อนจัดต้องเปิดระบายอากาศหรือเจาะรูรอบๆข้างเพื่อให้อากาศถ่ายเท

4. วันที่ 9-15 เห็ดฟางจะเริ่มออกดอก ควรเก็บเฉพาะดอกที่ได้ขนาด เก็บเสร็จแล้วคลุมพลาสติกไว้เหมือนเดิมเก็บผลผลิตไปเรื่อยๆจนกว่าจะหมด

5. สร้างเครือข่ายการอนุรักษ์และฟื้นฟูเห็ดท้องถิ่นโดยอาศัยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน

5.1 พัฒนาฐานการเรียนรู้ในชุมชนหรือหลักสูตรเพื่อเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับเห็ดท้องถิ่นและการจัดการ

ประชุมเพื่อวิเคราะห์พื้นที่และคัดเลือกพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงร่วมกันระหว่างนักวิจัย นักส่งเสริม และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดชนิดเห็ดให้สอดคล้องกับพื้นที่ โดยแบ่งพื้นที่เป้าหมายตาม

วัตถุประสงค์ของการเพาะเลี้ยงเห็ดเป็น 2 ลักษณะ ได้แก่ การเพาะเลี้ยงเห็ดท้องถิ่นที่มีศักยภาพ สำหรับบริโภคและสร้างรายได้เสริม จำนวน 4 ชุมชน และศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูเห็ดท้องถิ่นสำหรับการใช้ประโยชน์ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูเห็ดท้องถิ่นโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน จำนวน 2 ชุมชน โดยมีรายงานผลการประชุม ดังนี้

การขยายงานการเพาะขยายพันธุ์เห็ดท้องถิ่น เพื่อให้เกิดการพัฒนาในด้านการอนุรักษ์ การฟื้นฟู และการใช้ประโยชน์ไปยังเกษตรกร ชุมชน หรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อันจะนำไปสู่การจัดการทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมและเกิดความยั่งยืน ซึ่งเป็นการสนับสนุนการเชื่อมโยงองค์ความรู้ในการนำผลการวิจัยไปสู่งานส่งเสริมการนำผลงานไปใช้ประโยชน์ในวงกว้าง ได้ทำการวิเคราะห์พื้นที่และคัดเลือกพื้นที่ร่วมกันระหว่างนักวิจัย นักส่งเสริม และผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อกำหนดชนิดเห็ดให้สอดคล้องกับพื้นที่ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ คือ (1) เพื่อศึกษาและทดสอบวิธีการเพาะเลี้ยงเห็ดท้องถิ่นที่มีศักยภาพ สำหรับบริโภคและสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน และ (2) เพื่อศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูเห็ดท้องถิ่นสำหรับการใช้ประโยชน์ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูเห็ดท้องถิ่นโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน พื้นที่เป้าหมายในการเพาะเลี้ยงเห็ดท้องถิ่นที่มีศักยภาพ สำหรับบริโภคและสร้างรายได้เสริม 4 ชุมชน และพื้นที่สำหรับศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูเห็ดท้องถิ่นสำหรับการใช้ประโยชน์ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูเห็ดท้องถิ่นโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน 2 ชุมชน ดำเนินงานในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวง 4 พื้นที่ ได้แก่ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงปางมะโอ บ้านปางกึ้ด ต.อินทขิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่มะลอ บ้านแม่มะลอต.แม่นาจร อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี บ้านปางกลาง ต.แม่พริก อ.แม่สรวย จ.เชียงราย และโครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงโป่งคำ บ้านศรีบุญเรือง ต.พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี โดยในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวีมีการอบรมเรื่อง การเพาะเห็ดเศรษฐกิจ เห็ดนางฟ้าและเห็ด นางนวล ซึ่งจัดร่วมกับโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน “การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ” ในความร่วมมือระหว่าง คณะวิทยาศาสตร์ คณะเภสัชศาสตร์ คณะเกษตรศาสตร์ และศูนย์วิจัยระบบทรัพยากรเกษตร มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เมื่อวันที่ 27-29 มิถุนายน 2561 ณ โรงเรียนบ้านป่าเมี่ยงแม่พริก ต.แม่พริก อ.แม่สรวย จ.เชียงราย ในวันที่ 23 กรกฎาคม 2561

ภาพที่ 4-33 การฝึกอบรมการเพาะเห็ดเศรษฐกิจ เห็ดนางฟ้าและเห็ด นางนวล ร่วมกับโครงการบริการวิชาการแก่ชุมชน "การอนุรักษ์และใช้ประโยชน์ความหลากหลายทางชีวภาพ" มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ซึ่งจากการติดตามผลพบว่าก้อนเชื้อเห็ดมีการเจริญของเส้นใย แต่ยังไม่เต็มถุง ส่วนเห็ดเดิมที่มีอยู่ยังคงสามารถให้ผลผลิตได้ และเห็ดขอนขาวที่เปิดดอกและกระตุ้นโดยการให้น้ำ สามารถให้ผลผลิตประมาณ 5 กิโลกรัมต่อวัน ในช่วง 1 สัปดาห์
โดยมีรายละเอียดดังนี้

ตารางที่ 4-7 พื้นที่การเพาะเลี้ยงเห็ดท้องถิ่นที่มีศักยภาพ สำหรับบริโภคและสร้างรายได้เสริม และพัฒนาเป็นแหล่งเรียนรู้ด้านการผลิตเห็ดของชุมชน

พื้นที่	จำนวน[1] (ชนิด)	ชนิดเห็ดจำแนกตามการใช้ประโยชน์ (ชนิด)				หมายเหตุ
		เป็นอาหาร	เป็นสมุนไพร	เห็ดพิษ	ยังไม่มีรายงาน	
1. ปางมะโอ จ. เชียงใหม่	53	15	-	5	33	
2. แม่สอง จ. ตาก	74	18	2	5	49	
3. น้ำแป่ง จ.น่าน	1	1	-	-	-	เฉพาะเห็ดตับเต่า
4. โป่งคำ จ.น่าน	12	10	-	2	-	

ตารางที่ 4-8 พื้นที่ศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์และฟื้นฟูเห็ดท้องถิ่นสำหรับการใช้ประโยชน์ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้ฯ

พื้นที่	จำนวน (ชนิด)	ชนิดเห็ดจำแนกตามการใช้ประโยชน์ (ชนิด)				หมายเหตุ
		เป็นอาหาร	เป็นสมุนไพร	เห็ดพิษ	ยังไม่มีรายงาน	
1. ปางมะโอ[1] อ.เชียงดาว จ. เชียงใหม่	53	15	-	5	33	[1] การเพาะเห็ดโคนในสภาพธรรมชาติ [2] การฟื้นฟูเห็ดเผาะ เห็ดหล่ม และแหล่งอาศัย
2. แม่มะลอ[2] อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่	15	7	1	2	5	
3. สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง(องค์การมหาชน)[1,2] จ.เชียงใหม่	4	4	-	-	-	

ตารางที่ 4-9 ชนิดเห็ดที่ส่งเสริมและทดสอบในพื้นที่

ชนิดเห็ด		พื้นที่
1. เห็ดลมหรือเห็ดบด (*Lentinus* spp.)		ปางมะโอ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
2. เห็ดมันออน (*Pleurotus* sp.)		ปางมะโอ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
3. เห็ดหูหนูพันธุ์ปางมะโอ 1 (*Auricularia* sp.)		ปางมะโอ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่

ชนิดเห็ด		พื้นที่
4. เห็ดฟาง (*Valvariela volvacea*)		ปางมะโอ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ แม่สอง อ.ท่าสองยาง จ.ตาก
5. เห็ดหัวลิง (*Hericium* sp.)		ปางมะโอ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ แม่สอง อ.ท่าสองยาง จ.ตาก
6. เห็ดหลินจือ (*Ganoderma* spp.)		ปางมะโอ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
7. เห็ดชาง (*Pleurotus giganteus*)		ปางมะโอ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่
8. เห็ดขอน (*Lentinus* sp.)		ปางมะโอ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่

ชนิดเห็ด		พื้นที่
9. เห็ดเผาะ (*Astreaus* spp.)		ปางมะโอ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ แม่มะลอ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่
10. เห็ดโคน (*Termitomyces* spp.)		ปางมะโอ อ.เชียงดาว จ.เชียงใหม่ แม่มะลอ อ.แม่แจ่ม จ.เชียงใหม่ ศูนย์ฯ แม่สะเรียง อ.แม่สะเรียง จ.แม่ฮ่องสอน

5.2 การจัดกิจกรรมด้านการฟื้นฟูเห็ดท้องถิ่นและแหล่งอาศัย โดยอาศัยชุมชนเป็นหลักในการถ่ายทอด

ดำเนินการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ เรื่อง “การเพาะขยายพันธุ์เห็ดและพืชอาศัยเพื่อการฟื้นฟูและการใช้ประโยชน์เห็ดท้องถิ่นสำหรับชุมชนบนพื้นที่สูง” ในวันที่ 19 มิถุนายน 2561 ณ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่มะลอ บ้านแม่มะลอ ต.แม่นาจร อ.แม่แจ่ม จ.เชียงราย มีผู้เข้าร่วมจำนวน 50 คน และในวันที่ 21 มิถุนายน 2561 ณ โครงการพัฒนาพื้นที่แบบโครงการหลวงปางมะโอ มีผู้เข้าร่วมจำนวน 50 คน และในวันที่ 26 กรกฎาคม 2561ณ บ้านศรีบุญเรือง โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงโป่งคำ ต.พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน มีผู้เข้าร่วมจำนวน 54 คน โดยในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่มะลอ เกษตรกรได้มีการเพาะกล้าไม้วงศ์ยางไว้เพื่อใช้ในการเพาะขยายพันธุ์เห็ดร่วมกับการปลูกกล้าไม้วงศ์ยางในพื้น โดยพ บว่าอัตราการรอดของกล้าเหียงที่เพาะอยู่ที่ร้อยละ 30 ส่วนกล้ายางนาที่ใส่เชื้อเห็ดเผาะมีอัตราการตายคิดเป็นร้อยละ 5 และในการทำวิจัยร่วมกับเจ้าหน้าที่อุทยานแห่งชาติดอยอินทนนท์ได้รับการสนับสนุนกล้าไม้วงศ์ยางเพิ่มเติมจำนวน 2,000 กล้า เพื่อใช้ในการทดสอบการฟื้นฟูเห็ดและแหล่งอาศัย และในส่วนของการเพาะเห็ดป่าร่วมกับการเพาะขยายพันธุ์พืชอาศัย ของเกษตรกรในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงโป่งคำ ต.พงษ์ อ.สันติสุข จ.น่าน เกษตรกรได้รับการสนับสนุนกล้าไม้ยางนาจากหน่วยจัดการต้นน้ำพงษ์จำนวน 127 ต้น เพื่อใช้ในการใส่เชื้อเห็ดสำหรับนำไปปลูกฟื้นฟู

5.3 อบรมและประเมินคุณภาพการผลิตในแต่ละขั้นตอน โดยอาศัยมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ (มกษ.) เป็นพื้นฐาน

ดำเนินการจัดอบรมเชิงปฏิบัติการ ณ บ้านปางกึ้ด ต.อินทขิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่ เรื่อง แนวทางการผลิตเห็ดและประเมินคุณภาพตามมาตรฐานสินค้าเกษตร (มกษ.) ระหว่างวันที่ 7-8 มิถุนายน 2561 มีผู้เข้าร่วมการอบรมจำนวน 26 คน และในการจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง การประเมินสถานภาพและการปรับปรุงสถานที่ผลิตก้อนเชื้อเห็ดตามมาตรฐานสินค้าเกษตร ระหว่างวันที่ 12-13 กรกฎาคม 2561 มีผู้เข้าร่วมการอบรม

จำนวน 24 คน และจัดการอบรมเชิงปฏิบัติการเรื่อง เรื่อง “การบันทึกและการจัดเก็บเอกสารสำหรับการตรวจประเมินและทดสอบการประเมินตนเอง”ระหว่างวันที่ 1-2 สิงหาคม 2561 มีผู้เข้าร่วมจำนวน 20 คน มีผลการปฏิบัติงานดังนี้

ตารางที่ 4-10 แนวทางการผลิตเห็ดและประเมินคุณภาพตามมาตรฐานสินค้าเกษตร (มกษ.)

รายการ	เกณฑ์กำหนด	ระดับข้อกำหนด	แนวทางการปรับปรุง	ข้อสังเกต
สถานที่ผลิตเห็ด				
ข้อกำหนดทั่วไป	1. อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายในระดับที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค เช่นใกล้แหล่งทิ้งขยะ โรงงานผลิตสารเคมี หรือวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตราย คอกปศุสัตว์ หรือพื้นที่ปลูกพืชที่มีการใช้วัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในเห็ด	**ข้อกำหนดหลัก**	ปรับปรุงบริเวณรอบสถานที่ผลิตและที่เก็บวัตถุดิบ โดยการก่อผนังกั้นให้เป็นสัดส่วน	ที่ตั้งของโรงเก็บวัสดุขี้เลื่อยอยู่ใกล้ห้องครัว
	2. แยกพื้นที่ที่ใช้เป็นโรงเรือนบ่มก้อนเชื้อเห็ด ออกจากโรงเรือนเปิดดอก	**ข้อกำหนดหลัก**	ปรับพื้นที่เพื่อสร้างโรงเรือนบ่มก้อนเชื้อเห็ด แยกออกจากโรงเรือนเปิดดอก	โรงเรือนบ่มก้อนต้องสามารถป้องกันการเข้าทำลายของศัตรูเห็ดได้ และมีการถ่ายเทอากาศที่ดี
	3. ป้องกันการเข้าทำลายก้อนเชื้อเห็ดของศัตรูเห็ดและสัตว์พาหะ	**ข้อกำหนดหลัก**	ใช้ถุงกาวดักแมลงและบันทึกผลการสังเกต	
	4. ดูแลและรักษาความสะอาด และจัดสัดส่วนพื้นที่ให้มีระยะช่องทางเดินที่สะดวกต่อการปฏิบัติงาน	**ข้อกำหนดรอง**	ทำความสะอาดและเก็บวัสดุอุปกรณ์ให้เรียบร้อย	
	5. พักใช้โรงเรือนบ่มก้อนเชื้อเห็ดและโรงเรือนเปิดดอกเพื่อทำความสะอาดและกำจัดศัตรูเห็ด	**ข้อกำหนดรอง**	ปรับปรุงโครงสร้างและพื้นโรงเรือน	ควรใช้ทรายหรือเทพื้นคอนกรีต

รายการ	เกณฑ์กำหนด	ระดับ ข้อกำหนด	แนวทาง การปรับปรุง	ข้อสังเกต
	6. ทำความสะอาดและตรวจเช็คอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตเห็ดหลังใช้งาน	ข้อแนะนำ	จัดทำพื้นที่สำหรับทำความสะอาดอุปกรณ์	
	7. มีตารางกำหนดเวลาทำความสะอาดสถานที่ผลิตเห็ดและวัสดุอุปกรณ์	ข้อแนะนำ	จัดทำตารางบันทึกการทำความสะอาด	
<u>โรงเรือนบ่มก้อนเชื้อเห็ด</u>	1. มีสภาพแวดล้อมภายในโรงเรือนที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของเส้นใยเห็ด สามารถระบายอากาศได้	**<u>ข้อกำหนดหลัก</u>**	ปรับปรุงโครงสร้าง	ควรใช้โครงสร้างเหล็กหรือปูนแทนไม้
	2. พื้นเรียบ ระบายน้ำได้ดี และทำความสะอาดได้ง่าย เช่น พื้นปูน	**ข้อกำหนดรอง**	ปรับปรุงพื้นโรงเรือน	ควรใช้ทรายหรือเทพื้นคอนกรีต
<u>โรงเรือนเปิดดอก</u>	1. มีสภาพภายในโรงเรือนเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของเห็ดแต่ละชนิด วัสดุที่ใช้ทำฝาผนังและหลังคาสามารถป้องกันการสูญเสียระดับความชื้นในโรงเรือนได้ อุณหภูมิ แสงสว่าง และการถ่ายเทอากาศภายในโรงเรือนเหมาะสมกับชนิดของเห็ด	**ข้อกำหนดรอง**	ใช้แสลน 70% ขึ้นไปในการล้อมเป็นผนังโรงเรือน	อาจใช้พลาสติกใสคลุมโรงเรือนอีกชั้นเพื่อป้องกันการสูญเสียความชื้น
	2. พื้นเรียบ ระบายน้ำได้ดี และทำความสะอาดได้ง่าย เช่น พื้นปูน	**<u>ข้อกำหนดหลัก</u>**	ปรับปรุงพื้นโรงเรือน	ควรใช้ทรายหรือเทพื้นคอนกรีต
	3. จัดวางก้อนเชื้อเห็ดต่อโรงเรือนให้เหมาะกับการเจริญเติบโตตามชนิดของเห็ด และสะดวกต่อการปฏิบัติงาน	ข้อแนะนำ	ปรับปรุงชั้นวางก้อนเห็ดให้มีระยะห่างระหว่างชั้น	
	4. ไม่มีเศษเห็ดและวัสดุเพาะตกค้าง ซึ่งอาจเป็นแหล่งสะสมของศัตรูเห็ด	**<u>ข้อกำหนดหลัก</u>**	เตรียมถุงสำหรับใส่เศษเห็ดหรือวัสดุเพาะ	ควรพกช้อนและแอลกอฮอล์สำหรับเช็ดช้อนทุกครั้งก่อนแคะเศษวัสดุที่ติดอยู่

ภาพที่ 4-34 การอบรมแนวทางการผลิตเห็ดและประเมินคุณภาพตามมาตรฐานสินค้าเกษตร (มกษ.) ร่วมกับเกษตรกรกลุ่มวิสาหกิจชุมชนฯ ณ บ้านปางกื้ด ต.อินทขิล อ.แม่แตง จ.เชียงใหม่

และในการจัดทำฐานเรียนรู้ด้านการเพาะเห็ดท้องถิ่นและเห็ดเศรษฐกิจที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงโป่งคำ บ้านศรีบุญเรือง อ.สันติสุข จ.น่าน โดยหารือร่วมกับกลุ่มเกษตรกรกำหนดจุดตั้งเตานึ่งและโรงเรือนบ่มก้อนเชื้อเห็ด และจัดอบรมเรื่องมาตรฐานการผลิตเห็ดและการฟื้นฟูแหล่งอาศัยของเห็ดท้องถิ่น: มาตรฐานการผลิตเห็ดและการประเมินเบื้องต้น และการเพาะเห็ดป่าร่วมกับการเพาะขยายพันธุ์พืชอาศัย ระหว่างวันที่ 24-26 กรกฎาคม 2561 โดยให้เกษตรกรได้ลองทำแบบฝึกหัดการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานสินค้าเกษตร (มกษ.) ซึ่งผลการประเมินมีดังนี้

ตารางที่ 4-11 แบบฝึกหัดการประเมินคุณภาพตามมาตรฐานสินค้าเกษตร (มกษ.)

รายการ	เกณฑ์กำหนด	ระดับข้อกำหนด	ผลการประเมิน	ข้อสังเกต
1. แหล่งน้ำ	1.1 น้ำที่ใช้ทางการเกษตรต้องมาจากแหล่งน้ำที่ไม่อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตราย ในกรณีที่มีความเสี่ยงต่อการปนเปื้อนจากวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตราย ให้วิเคราะห์น้ำโดยส่งห้องปฏิบัติการของทางราชการ หรือห้องปฏิบัติการที่ได้รับการรับรองระบบคุณภาพเพื่อวิเคราะห์ การปนเปื้อนวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตราย และ/หรือ จุลินทรีย์ก่อโรค รวมทั้งเก็บใบแจ้งผลการวิเคราะห์น้ำไว้เป็นหลักฐาน	**<u>ข้อกำหนดหลัก</u>**	**ผ่าน**	**กรณีใช้น้ำบ่อ**
	1.2 กรณีจำเป็นต้องใช้น้ำที่มีความเสี่ยงจากการปนเปื้อนวัตถุ หรือสิ่งที่เป็นอันตรายต้องมีหลักฐาน หรือข้อพิสูจน์ที่ชัดเจน ว่าน้ำนั้นได้ผ่านการบำบัดน้ำเสียมาแล้ว และสามารถนำมาใช้ว่าน้ำนั้นได้ผ่านการบำบัดน้ำเสียมาแล้ว และสามารถนำมาใช้ในกระบวนการผลิตได้ ทั้งนี้ให้มีการตรวจติดตาม (monitor) คุณภาพน้ำอย่างสม่ำเสมอ และบันทึกข้อมูลไว้เป็นหลักฐาน	**<u>ข้อกำหนดหลัก</u>**	**ผ่าน**	แนะนำให้ขอหลักฐานการตรวจสอบจากหน่วยงาน
	1.3 เก็บตัวอย่างน้ำเพื่อตรวจติดตามคุณภาพน้ำโดยส่งห้องปฏิบัติการของทางราชการหรือห้องปฏิบัติการที่ได้รับการรับรองระบบคุณภาพ และเก็บใบแจ้งผลการวิเคราะห์น้ำไว้เป็นหลักฐาน	**ข้อกำหนดรอง**	**ไม่ผ่าน**	ขอรายงานการตรวจคุณภาพน้ำจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

รายการ	เกณฑ์กำหนด	ระดับข้อกำหนด	ผลการประเมิน	ข้อสังเกต
2. สถานที่ผลิตเห็ด				
2.1 ข้อกำหนดทั่วไป	2.1.1 อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ไม่เสี่ยงต่อการปนเปื้อนวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายในระดับที่เป็นอันตรายต่อผู้บริโภค เช่นใกล้แหล่งทิ้งขยะ โรงงานผลิตสารเคมี หรือวัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตราย คอกปศุสัตว์ หรือพื้นที่ปลูกพืชที่มีการใช้วัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายที่จะทำให้เกิดการตกค้างหรือปนเปื้อนในเห็ด	**ข้อกำหนดหลัก**	**ผ่าน**	
	2.1.2 แยกพื้นที่ที่ใช้เป็นโรงเรือนบ่มก้อนเชื้อเห็ด ออกจากโรงเรือนเปิดดอก	**ข้อกำหนดหลัก**	**ไม่ผ่าน**	ไม่มีโรงบ่มก้อน
	2.1.3 ป้องกันการเข้าทำลายก้อนเชื้อเห็ดของศัตรูเห็ดและสัตว์พาหะ	**ข้อกำหนดหลัก**	**ไม่ผ่าน**	ยังไม่มีการปฏิบัติ
	2.1.4 ดูแลและรักษาความสะอาด และจัดสัดส่วนพื้นที่ให้มีระยะช่องทางเดินที่สะดวกต่อการปฏิบัติงาน	**ข้อกำหนดรอง**	**ไม่ผ่าน**	ยังไม่มีการจัดการที่ดี
	2.1.5 พักใช้โรงเรือนบ่มก้อนเชื้อเห็ดและโรงเรือนเปิดดอกเพื่อทำความสะอาดและกำจัดศัตรูเห็ด	**ข้อกำหนดรอง**	**ไม่ผ่าน**	ใช้โรงเรือนร่วมกัน
	2.1.6 ทำความสะอาดและตรวจเช็คอุปกรณ์ที่ใช้ในการผลิตเห็ดหลังใช้งาน	ข้อแนะนำ	**ผ่าน**	มีการทำเป็นครั้งคราว แต่ขาดการบันทึก
	2.1.7 มีตารางกำหนดเวลาทำความสะอาดสถานที่ผลิตเห็ดและวัสดุอุปกรณ์	ข้อแนะนำ	**ไม่ผ่าน**	ยังไม่มี ควรต้องมี
2.2 โรงเรือนบ่มก้อนเชื้อเห็ด	2.2.1 มีสภาพแวดล้อมภายในโรงเรือนที่เหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของเส้นใยเห็ด สามารถระบายอากาศได้	**ข้อกำหนดหลัก**	**ไม่ผ่าน**	ใช้โรงเรือนเปิดดอก การระบายอากาศไม่ค่อยดี
	2.2.2 พื้นเรียบ ระบายน้ำได้ดี และทำความสะอาดได้ง่าย เช่น พื้นปูน	**ข้อกำหนดรอง**	**ไม่ผ่าน**	พื้นโรงเรือนระบายน้ำไม่ดี

รายการ	เกณฑ์กำหนด	ระดับข้อกำหนด	ผลการประเมิน	ข้อสังเกต
2.3 โรงเรือนเปิดดอก	2.3.1 มีสภาพภายในโรงเรือนเหมาะสมต่อการเจริญเติบโตของเห็ดแต่ละชนิด วัสดุที่ใช้ทำฝาผนังและหลังคาสามารถป้องกันการสูญเสียระดับความชื้นในโรงเรือนได้ อุณหภูมิ แสงสว่างและการถ่ายเทอากาศภายในโรงเรือนเหมาะสมกับชนิดของเห็ด	**ข้อกำหนดรอง**	**ผ่าน**	
	2.3.2 พื้นเรียบ ระบายน้ำได้ดี และทำความสะอาดได้ง่าย เช่น พื้นปูน	**ข้อกำหนดหลัก**	**ผ่าน**	พื้นโรงเรือนระบายน้ำไม่ดี
	2.3.3 จัดวางก้อนเชื้อเห็ดต่อโรงเรือนให้เหมาะกับการเจริญเติบโตตามชนิดของเห็ด และสะดวกต่อการปฏิบัติงาน	ข้อแนะนำ	**ผ่าน**	
	2.3.4 ไม่มีเศษเห็ดและวัสดุเพาะตกค้าง ซึ่งอาจเป็นแหล่งสะสมของศัตรูเห็ด	**ข้อกำหนดหลัก**	**ไม่ผ่าน**	พบเศษเห็ด
3.การบริหารจัดการศัตรูเห็ดและสัตว์พาหะ				
3.1 ข้อกำหนดทั่วไป	3.1.1 ผู้ปฏิบัติงานต้องมีความรู้ในการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรที่ถูกต้อง	**ข้อกำหนดหลัก**	ผ่าน	
	3.1.2 เฝ้าระวังศัตรูเห็ดและสัตว์พาหะ โดยตรวจสอบการเข้าทำลายของศัตรูเห็ดและสัตว์พาหะอย่างสม่ำเสมอ	**ข้อกำหนดรอง**	**ผ่าน**	
	3.1.3 ตรวจสอบและคัดแยกก้อนเชื้อเห็ดที่ปนเปื้อนศัตรูเห็ดออกมาทำลาย	**ข้อกำหนดหลัก**	**ไม่ผ่าน**	มีการคัดแยกและทำลาย แต่ทิ้งก้อนหน้าโรงเรือน/ใกล้โรงเรือน

รายการ	เกณฑ์กำหนด	ระดับข้อกำหนด	ผลการประเมิน	ข้อสังเกต
	3.1.4 หากมีความจำเป็นต้องใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรให้ใช้ตามคำแนะนำหรืออ้างอิงคำแนะนำของกรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ หรือตามคำแนะนำในฉลากที่ขึ้นทะเบียนกับกรมวิชาการเกษตร กรณีที่มีหลักฐาน หรือมีเหตุอันควรสงสัยว่ามีการใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรไม่ตรงตามคำแนะนำ ให้วิเคราะห์สารพิษตกค้างในผลิตผล	**ข้อกำนดหลัก**	ผ่าน	
3.2 โรงเรือนบ่มก้อนเชื้อเห็ด	3.2 ไม่ใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรภายในโรงเรือนบ่มก้อนเชื้อเห็ด หากมีความจำเป็นต้องใช้เพื่อป้องกันการระบาดของศัตรูเห็ด ให้ใช้ตามข้อ 3.1.4	**ข้อกำหนดหลัก**	ผ่าน	
3.3 โรงเรือนเปิดดอก	3.3 ห้ามใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตรภายในโรงเรือนเปิดดอกในช่วงระยะที่มีดอก	**ข้อกำหนดหลัก**	ผ่าน	
4. กระบวนการผลิตในโรงเรือนบ่มก้อนเชื้อเห็ด	4.1 คัดเลือกก้อนเชื้อเห็ดจากแหล่งที่เชื่อถือได้ตรงกับชนิดพันธุ์ที่ต้องการผลิต ไม่มีร่องรอยของศัตรูเห็ด โดยเฉพาะไรและเชื้อราอื่น	**ข้อกำหนดหลัก**	ผ่าน	
	4.2 ตรวจดูลักษณะของก้อนเชื้อเห็ด เส้นใยเห็ดควรเจริญจากจุดเริ่มต้นแผ่เป็นรัศมีอย่างสม่ำเสมอ สีและลักษณะเส้นใยเห็ดตรงตามพันธุ์	ข้อแนะนำ	ผ่าน	
	4.3 จัดวางก้อนเชื้อเห็ดให้เหมาะสมกับการเจริญเติบโตของเส้นใยเห็ด ชนิดของเห็ด จำนวนก้อนเชื้อเห็ดต่อโรงเรือนและสะดวกต่อการปฏิบัติงาน	ข้อแนะนำ	ผ่าน	
5. การเก็บเกี่ยวและการปฏิบัติหลังการเก็บเกี่ยว				

รายการ	เกณฑ์กำหนด	ระดับข้อกำหนด	ผลการประเมิน	ข้อสังเกต
5.1 ข้อกำหนดทั่วไป	5.1 ใช้อุปกรณ์และภาชนะสะอาดไม่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพของเห็ด เพื่อป้องกันการปนเปื้อนให้แยกอุปกรณ์และภาชนะที่ใช้ในการเก็บเกี่ยวจากภาชนะสำหรับบรรจุของเสียและวัตถุอันตรายทางการเกษตร	**ข้อกำหนดหลัก**	**ไม่ผ่าน**	
5.2 โรงเรือนเปิดดอก	5.2.1 งดการให้น้ำอย่างน้อย 1 ชั่วโมงก่อนเก็บดอกเห็ด (ยกเว้นเห็ดหูหนู) และไม่ให้ดอกเห็ดที่เก็บเกี่ยวแล้วเปียกน้ำ	**ข้อกำหนดรอง**	**ผ่าน**	
	5.2.2 เก็บดอกเห็ดด้วยความระมัดระวังไม่ให้เกิดความเสียหายต่อคุณภาพดอกเห็ด	**ข้อกำหนดรอง**	**ผ่าน**	
	5.2.3 ไม่ควรมีเศษเหลือของดอกเห็ดหรือก้านดอกเห็ดติดอยู่กับก้อนเชื้อเห็ดหลังเก็บเกี่ยวดอกเห็ดแล้ว	**ข้อกำหนดรอง**	**ไม่ผ่าน**	มีเศษเห็ดติดอยู่
	5.2.4 กรณีมีเศษเหลือของดอกเห็ดหลังการเก็บดอกเห็ดไม่ว่าภายนอกหรือภายในโรงเรือนเปิดดอก รวมทั้งก้อนเชื้อเห็ดที่หมดอายุการใช้งานแล้ว ให้นำไปกำจัดเพื่อไม่ให้เป็นแหล่งสะสมของศัตรูเห็ด	**ข้อกำหนดหลัก**	**ไม่ผ่าน**	มีการกำจัด แต่นำไปไว้ข้างโรงเรือน
5.3 การคัดแยกคุณภาพ	5.3.1 ตัดแต่งโคนเห็ดให้สะอาด ปราศจากวัสดุเพาะ และบรรจุในภาชนะที่สะอาด เพื่อป้องกันการปนเปื้อนจากจุลินทรีย์ สิ่งปฏิกูล เศษดิน และสิ่งสกปรก วัตถุหรือสิ่งที่เป็นอันตรายอื่น ๆ	**ข้อกำหนดหลัก**	**ผ่าน**	
	5.3.2 คัดแยกชั้นคุณภาพของเห็ดตามมาตรฐานสินค้าเกษตรหรือตามข้อกำหนดของคู่ค้า		**ผ่าน**	ขึ้นอยู่กับข้อตกลง
6. การเก็บรักษาและการรวบรวมผลิตผล	6.1 บริเวณที่เก็บรักษาและรวบรวมผลิตผลต้องสะอาด ถูกสุขลักษณะ ไม่มีการปนเปื้อน อากาศถ่ายเทได้ดี และมีมาตรการป้องกันความเสื่อมสภาพของเห็ด	**ข้อกำหนดหลัก**	**ไม่ผ่าน**	ยังไม่มี

รายการ	เกณฑ์กำหนด	ระดับข้อกำหนด	ผลการประเมิน	ข้อสังเกต
	6.2 ภาชนะบรรจุต้องสะอาด เหมาะสมกับชนิดและปริมาณของเห็ด ไม่ทำให้เกิดความเสียหายต่อคุณภาพ	**ข้อกำหนดหลัก**	**ไม่ผ่าน**	ภาชนะสำหรับเก็บผลผลิตยังไม่มีการแยกเฉพาะ
	6.3 ทำความสะอาดอุปกรณ์ในการขนย้ายเห็ดภายในสถานที่ผลิตก่อนและหลังการใช้งาน	**ข้อกำหนดรอง**	**ไม่ผ่าน**	ทำบ้างเป็นครั้งคราว
7. ผู้ปฏิบัติงาน	7.1 ผู้ปฏิบัติงานมีความรู้ที่เหมาะสมหรือผ่านการอบรมการปฏิบัติงานที่ถูกต้องอย่างน้อยปีละ 1 ครั้ง	**ข้อกำหนดหลัก**	**ผ่าน**	
	7.2 ดูแลสุขลักษณะส่วนบุคคลของผู้ปฏิบัติงานเพื่อป้องกันไม่ให้เกิดการปนเปื้อน	**ข้อกำหนดหลัก**	**ไม่ผ่าน**	มีความเผลอเลอ
8. การบันทึกข้อมูล	8.1 บันทึกข้อมูล ดังนี้			
	8.1.1 การทำความสะอาดสถานที่ผลิตเห็ด	**ข้อกำหนดรอง**	**ไม่ผ่าน**	
	8.1.2 การทำความสะอาดวัสดุอุปกรณ์	ข้อแนะนำ	**ไม่ผ่าน**	
	8.1.3 จำนวนก้อนเชื้อเห็ดในแต่ละโรงเรือน จำนวนโรงเรือนและผลผลิตต่อโรงเรือน	**ข้อกำหนดรอง**	**ไม่ผ่าน**	
	8.1.4 วันที่นำก้อนเชื้อเห็ดเข้าโรงเรือน วันที่เปิดดอก วันที่เก็บเกี่ยว และวันที่นำก้อนเชื้อเห็ดที่หมดอายุออก	**ข้อกำหนดรอง**	**ไม่ผ่าน**	มีการบันทึก แต่ไม่ครบ
	8.1.5 สำรวจและบันทึกการเข้าทำลายของศัตรูเห็ดและสัตว์พาหะที่ก่อให้เกิดการปนเปื้อนในก้อนเชื้อเห็ด	**ข้อกำหนดรอง**	**ไม่ผ่าน**	
	8.1.6 ข้อมูลความชื้นและอุณหภูมิภายในโรงเรือนเปิดดอก	**ข้อกำหนดรอง**	**ไม่ผ่าน**	ไม่มีอุปกรณ์
	8.1.7 หลักฐานแสดงที่มาของปัจจัยการผลิต เช่น ก้อนเชื้อเห็ดและวัตถุอันตรายทางการเกษตร การใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร ชนิด ปริมาณ ความเข้มข้น	**ข้อกำหนดรอง**	**ไม่ผ่าน**	มีการบันทึก แต่ไม่ครบ

รายการ	เกณฑ์กำหนด	ระดับข้อกำหนด	ผลการประเมิน	ข้อสังเกต
	8.1.8 วันที่ใช้วัตถุอันตรายทางการเกษตร (วัน/เดือน/ปี) และการเก็บรักษาวัตถุอันตรายทางการเกษตร	**ข้อกำหนดหลัก**	**ผ่าน**	ไม่มีการใช้
	8.1.9 วันที่จัดฝึกอบรม หรือจัดสอนงานให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน (วัน/เดือน/ปี) และรายละเอียดของเรื่องที่จัดฝึกอบรมหรือสอนงานหรือหลักฐานการอบรมหรือผลการประเมินผู้ปฏิบัติงาน	ข้อแนะนำ	**ผ่าน**	มีการจดบันทึกในการปฏิบัติงานของกลุ่ม
	8.1.10 ข้อมูลผู้รับซื้อผลิตผล หรือแหล่งที่นำผลิตผลในแต่ละรุ่นไปจำหน่าย	ข้อแนะนำ	**ไม่ผ่าน**	ไม่มีการจดบันทึก
	8.1.11 การพักโรงเรือนเพื่อฆ่าเชื้อทำความสะอาด และกำจัดศัตรูเห็ด (วัน/เดือน/ปี)	**ข้อกำหนดรอง**	**ไม่ผ่าน**	มีการปฏิบัติ แต่ไม่บันทึก
	8.2 เก็บรักษาบันทึกข้อมูลอย่างน้อย 1 ปี	**ข้อกำหนดหลัก**	**ไม่ผ่าน**	กำลังเริ่ม

และในการบันทึกข้อมูลและการจัดทำเอกสาร เอกสารที่จำเป็นสำหรับใช้ประกอบการรับรองมาตรฐานการผลิต ได้แก่ บัญชีรายรับ-รายจ่าย บันทึกการปฏิบัติงานในแต่ละขั้นตอน แผนการดำเนินงานของกลุ่ม บันทึกการประชุมของกลุ่ม ซึ่งทางกลุ่มเกษตรกรได้มีการปฏิบัติเป็นบางข้อ ทั้งนี้จะมีต้องมีการจัดเตรียมให้ครบทั้งหมด

5.4 ศึกษาดูงานเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของเห็ดและการจัดการ เพื่อแลกเปลี่ยนเรียนรู้และนำมาปรับใช้ในชุมชน

ในการศึกษาดูงานเรื่อง การเพาะขยายพันธุ์เห็ดเผาะและการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากความหลากหลายทางชีวภาพของเห็ดอย่างยั่งยืน ระหว่างวันที่ 11-14 มิถุนายน 2561 ณ โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอึ่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ต.ค้อเหนือ อ.เมือง จ.ยโสธร มีผู้เข้าร่วมทั้งสิ้น 25 คน แบ่งเป็นเกษตรกรในพื้นที่โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่มะลอ 4 คน โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงวาวี 4 คน โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงน้ำแป่ง 4 คน โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงโป่งคำ 6 คน และเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง 7 คน โดยแบ่งเป็นผู้หญิง 12 คน และผู้ชาย 13 คน โดยวันที่ 12 มิถุนยาน 2561 ได้รับเกียรติจาก นายสมศักด์ ทวินันท์ หัวหน้าโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอึ่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นผู้กล่าวต้อนรับและบรรยายสรุปผลการดำเนินงานในพื้นที่ให้แก่คณะศึกษาดูงานฟัง โดยโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอึ่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เป็นโครงการในสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมหาวชิราลงกรณ บดินทรเทพยวรางกูร ที่ก่อตั้งขึ้นเมื่อครั้งยังดำรงพระราชอิสริยยศเป็นสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร โดยเสด็จพระราชดำเนินพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์

พระบรมราชินีนาถในพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช รัชกาลที่ 9 ทรงเยี่ยมราษฎรผู้ประสบอุทกภัยซ้ำซาก ในวันที่ 28 พฤศจิกายน พ.ศ. 2543 ณ บ้านคำน้ำสร้าง ต.ค้อเหนือ อ.เมือง จ.ยโสธร โดยกรมป่าไม้รับสนองพระราชดำริ ดำเนินการด้านการฟื้นฟูป่าในพื้นที่ป่าดงมัน ซึ่งครอบคลุมเนื้อที่กว่า 3,006 ไร่ เพื่อให้คนในพื้นที่อยู่ร่วมกับป่าอย่างเกื้อกูลกัน ตามรูปแบบและหลักการของ “ป่าชุมชน” กล่าวคือ สนับสนุนส่งเสริมให้ราษฎร ผู้นำชุมชนทั้ง 7 หมู่บ้านในตำบลและองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นร่วมกันดำเนินการ การดำเนินโครงการเริ่มต้นจากการพัฒนาพื้นที่บริเวณป่าดงมัน ซึ่งเป็นป่าบกผืนเดียวที่น้ำท่วมไม่ถึง มีลักษณะเป็นสันดอนเนินทรายขนาดใหญ่ ที่เกิดจากตะกอนทับถมที่มากับกระแสน้ำจากแม่น้ำชี-ลำน้ำยัง พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นป่าดิบแล้ง และเป็นป่าเต็งรังบางส่วน มีต้นยางนา แดง กระบาก พะยอม และเหียงเป็นพรรณไม้เด่น อีกทั้งยังเป็นแหล่งอาหาร ฟืน ไม้ปลูกสร้าง เลี้ยงสัตว์ และปลูกพืชไร่ที่สำคัญ รวมถึงจัดเป็นพื้นที่รองรับการอพยพกรณีเกิดน้ำท่วมของพื้นที่โดยรอบ ซึ่งในอดีตมีสภาพเป็นป่าบุ่ง ป่าทาม จากการสำรวจและจัดทำฐานข้อมูลของกรมป่าไม้พบว่าในแต่ละปี มูลค่าของผลิตภัณฑ์จากป่าดงมันซึ่งมีสภาพนิเวศที่สมบูรณ์แห่งนี้มีมากกว่า 3 ล้านบาท สามารถเก็บเห็ดโคนได้ประมาณ 5-6 ตันต่อปี รวมทั้งเป็นแหล่งหาไข่มดแดงและเห็ดเผาะของชาวบ้านในชุมชน นอกจากนี้ยังเป็นพื้นที่ที่มีทดสอบการนำวิธีการเพาะเห็ดเผาะร่วมกับการปลูกพืชวงศ์ยางในพื้นที่โครงการพัฒนาบริเวณหนองอึ่งฯ โดยในช่วงปีแรก ๆ มีดอกเห็ดเกิดปริมาณเล็กน้อย แต่นับจากปีที่ 5 ขึ้นไปผลผลิตจะมีจำนวนมาก เพียงพอต่อการบริโภคและนำไปจำหน่ายให้กับโรงงานแปรรูปได้ ต่อจากนั้นได้นำคณะฯ เข้าดูงานการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากป่า “วนาทิพย์” ซึ่งเป็นกลุ่มแม่บ้านในท้องถิ่น ที่ใช้เวลาหลังทำนามาประกอบอาชีพเสริมประมาณ 20 คน โดยมีลักษณะการดำเนินงานในรูปแบบสหกรณ์ ภายหลังจากสหกรณ์ดำเนินกิจการมากว่า 10 ปี ปัจจุบันสหกรณ์มีเงินทุนหมุนเวียนกว่า 10 ล้านบาท มีสมาชิกรายใหม่ๆ มาเพิ่มเติมทุกปี แต่ละคนจะมีรายได้เสริม เพิ่มเติมจากการทำนา ประมาณเดือนละหลักหมื่นบาท สร้างรายได้เข้ากลุ่มหลักล้านบาทต่อปี ซึ่งนอกจากแบ่งให้สมาชิกแล้ว ยังเก็บส่วนหนึ่งเข้ากองกลางสำหรับใช้เป็นทุนหมุนเวียนซื้อวัตถุดิบและค่าใช้จ่ายต่างๆ อาชีพนี้นอกจากจะสร้างรายได้ให้แก่สมาชิกกลุ่มแล้ว ยังขยายไปสู่การสร้างรายได้เสริมในแก่ชาวบ้านในตำบลค้อเหนือด้วย ซึ่งจะทำหน้าที่เข้าไปเก็บวัตถุดิบจากป่ามาขายต่อ รวมถึงเกิดประโยชน์ทางอ้อมที่ได้คือสภาพป่ากลับมาสมบูรณ์ ปริมาณของป่าเก็บได้เพิ่มมากขึ้น จากความร่วมมือของชาวบ้านกับหน่วยงานภาครัฐ ที่ช่วยกันดูแลรักษาสภาพป่า เพราะทุกคนรู้ดีว่า วัตถุดิบของป่าต้องเกิดจากธรรมชาติอันสมบูรณ์ หากไม่ดูแลปกป้องวัตถุดิบก็จะลดน้อยลงตามไปด้วย จึงทำให้เกิดความหวงแหนในทรัพยากรท้องถิ่น เกิดแรงบันดาลใจที่จะช่วยกันอนุรักษ์และใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืนต่อไป

ภาพที่ 4-35 บรรยายสรุปผลการดำเนินงานในพื้นที่ให้แก่คณะศึกษาดูงานฟัง โดยโครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอึ่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ในการฝึกปฏิบัติการเพาะขยายพันธุ์เห็ดเผาะร่วมกับการปลูกไม้วงศ์ยาง ทางเจ้าหน้าที่ได้สาธิตความรู้การเพาะขยายพันธุ์เห็ดเผาะร่วมกับการปลูกไม้วงศ์ยาง โดยได้มีการจัดแสดงชนิดพืชที่สามารถนำมาเพาะเห็ดเผาะได้ ได้แก่ ยางนา ยางกราด เหียง ตะเคียน พะยอม และการนำดอกเห็ดแก่มาใช้เป็นแม่เชื้อสำหรับนำไปใส่ในกล้าไม้ซึ่งมีอัตราส่วนดังนี้ คือ ดอกเห็ดเผาะแก่ 1 กิโลกรัมต่อน้ำ 20 ลิตร และเติมน้ำยาล้างจาน 1 ช้อนชา (เนื่องจากสปอร์เห็ดมีน้ำหนักเบาจึงต้องเติมสารลดแรงตึงผิว) คนให้เข้ากัน แล้วจึงนำไปหยอดใส่กล้าไม้ที่เตรียมไว้ ทั้งนี้กล้าไม้ที่ใช้มีอายุอยู่ในช่วง 1-4 เดือน ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่รากเจริญได้ดี โดยหยอดสารแขวนลอยสปอร์ต้นละ 50 มิลลิลิตรหรือมากกว่านั้นก็ได้หากมีหัวเชื้อเห็ดมากพอ ในครั้งนี้ได้ให้เกษตรกรฝึกปฏิบัติการเตรียมเชื้อเห็ดและการใส่เชื้อในกล้าไม้วงศ์ยาง ได้แก่ ยางนา เหียง นอกจากการฝึกปฏิบัติการเพาะเห็ดเผาะร่วมกับไม้วงศ์ยางแล้ว ยังได้สาธิตการเพาะเห็ดระโงกหรือเห็ดไข่ห่านโดยใช้เทคนิคเดียวกันให้แก่คณะศึกษาดูงานอีกด้วย

ภาพที่ 4-36 การสาธิตการเพาะเห็ดเผาะร่วมกับไม้วงศ์ยาง โดยเจ้าหน้าที่โครงการพัฒนาพื้นที่หนองอึ่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริ

ภาพที่ 4-37 การฝึกปฏิบัติการเพาะเห็ดเผาะร่วมกับไม้วงศ์ยางของเกษตรกรและเจ้าหน้าที่สถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง

ภาพที่ 4-38 การเพาะเห็ดกล้าไม้วงศ์ยางแบบแปลงในพื้นที่ซึ่งมีเชื้อเห็ดอยู่แล้ว และย้ายกล้าไปปลูก

จากนั้นทางเจ้าหน้าที่โครงการยังได้พาชมห้องเรียนธรรมชาติป่าชุมชนดงมัน ซึ่งเป็นแปลงสาธิตการเพาะเห็ดป่าในสภาพธรรมชาติ โดยนำกล้าไม้วงศ์ยางที่ใส่เชื้อเห็ดป่ามาปลูกในแปลงเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ให้แก่ชุมชนและผู้สนใจ ซึ่งในแปลงมีการแบ่งเป็นฐานเรียนรู้ในเรื่องการเพาะ เห็ดระโงกหรือเห็ดไข่ห่าน (มีทั้งสีเหลืองและสีขาว) เห็ดแดง และเห็ดโคน โดยในช่วงที่คณะเข้าศึกษาดูงานเป็นช่วงฤดูกาลที่เห็ดโคนออกพอดี เมื่อสังเกตบริเวณในแปลงจะพบร่องรอยการขุดหาเห็ดโคนของชาวบ้านที่อาศัยอยู่รอบ ๆ บริเวณนั้น ส่วนใหญ่เป็นการหาไว้บริโภคในครัวเรือนมีบางส่วนที่หาเพื่อนำไปจำหน่าย โดยจะนำมาขายให้กับกลุ่มสหกรณ์เพื่อนำไปแปรรูป แต่ถ้า

หากพ่อค้าในตลาดให้ราคาดีกว่ามากก็จะนำไปขายให้แก่พ่อค้าแทน ซึ่งทางโครงการฯ ก็มิได้มีข้อห้ามแต่อย่างใด และทางโครงการฯ ยังได้ทำการทดลองล่อปลวกเพื่อเลี้ยงในบ่อวงสำหรับเพิ่มผลผลิตเห็ดโคนในธรรมชาติอีกด้วย

ภาพที่ 4-39 การดูงานการเพาะเห็ดเผาะและเห็ดโคนในห้องเรียนธรรมชาติป่าดงมัน

ในวันที่ 13 มิถุนายน 2561 ได้เข้าศึกษาดูงานเรื่องการแปรรูปผลผลิตจากป่าของกลุ่มสหกรณ์ในนามผลิตภัณฑ์ วนาทิพย์ พร้อมทั้งฝึกปฏิบัติ ณ โรงงานแปรรูปของกลุ่มสหกรณ์ โครงการพัฒนาพื้นที่บริเวณหนองอึ่งอันเนื่องมาจากพระราชดำริ โดยในช่วงที่เข้าศึกษาดูงานและฝึกการปฏิบัติการแปรรูปเป็นช่วงที่มีเห็ดโคนเกิดในพื้นที่เป็นจำนวนมาก มีสมาชิกกลุ่มสหกรณ์และชาวบ้านในพื้นที่เก็บเห็ดมาจำหน่ายให้กับทางกลุ่มสหกรณ์เพื่อนำไปแปรรูป ซึ่งมีคนสามารถเก็บเห็ดโคนในหนึ่งวันมาขายได้น้ำหนักสูงสุดคือ 60 กิโลกรัม (ดอกตูม) โดยทางสหกรณ์ตั้งราคาดอกตูมไว้ที่กิโลกรัมละ 350 บาท และดอกบานอยู่ที่กิโลกรัมละ 150 บาท ซึ่งสามารถคิดเป็นเงินได้ 21,000 บาท ซึ่งเห็ดโคนจะมีช่วงระยะเวลาออกดอกประมาณ 3 เดือน

ทั้งนี้ในกระบวนการแปรรูปจะมีการดำเนินการแบบทิศทางเดียว ซึ่งในการออกแบบอาคารจะต้องคำนึงถึงจุดรับผลผลิตและคัดกรอง ทางเข้าของผลผลิต จุดทำความสะอาดผลผลิต จุดเตรียมผลผลิตก่อนบรรจุลงภาชนะ ห้องบรรจุผลผลิต ห้องนึ่งฆ่าเชื้อ และห้องเก็บผลิตภัณฑ์หลังฆ่าเชื้อ

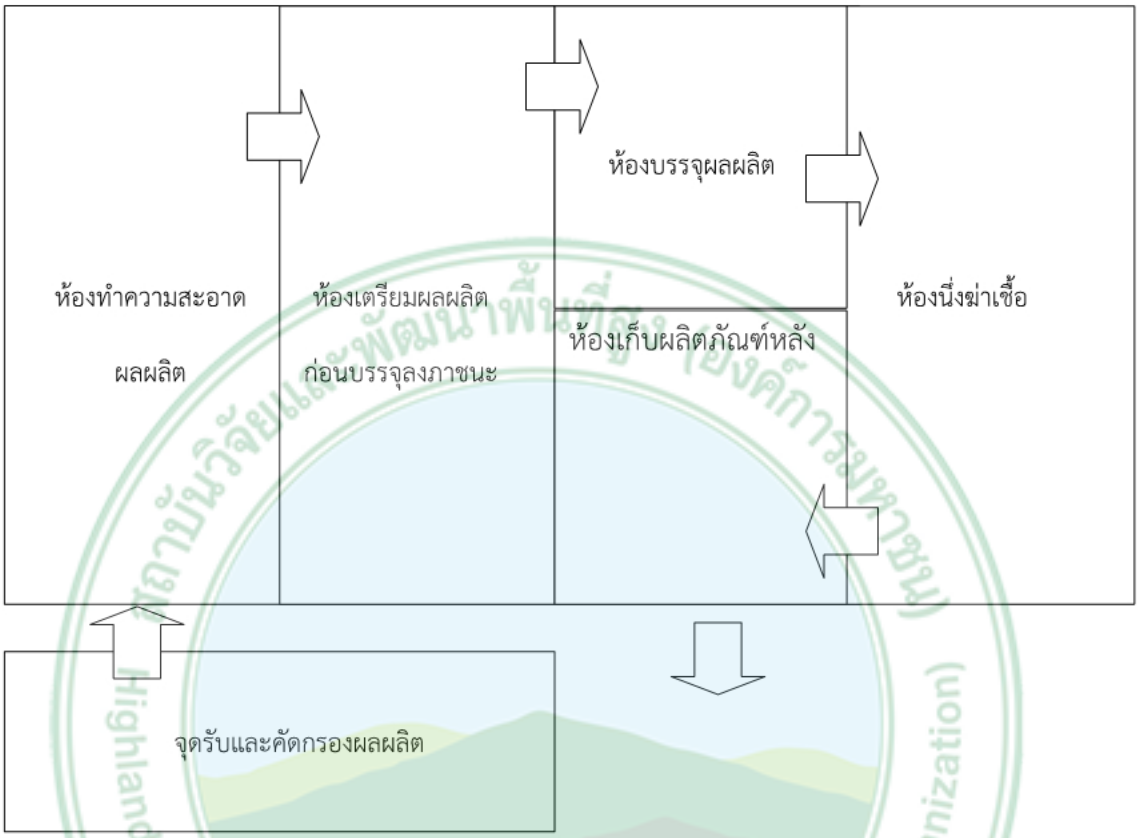

ภาพที่ 4-40 แผนผังการทำงานของโรงงานแปรรูปผลิตภัณฑ์จากป่า วนาทิพย์

บทที่ 5
สรุปและวิจารณ์ผลการวิจัย

การวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อฟื้นฟูและส่งเสริมการใช้ประโยชน์เห็ดท้องถิ่นบนพื้นที่สูง มีวัตถุประสงค์เพื่อสำรวจและรวบรวมข้อมูลความหลากหลายและการกระจายตัวของเห็ดท้องถิ่นในแปลงทดสอบ ศึกษาและทดสอบวิธีการเพาะเลี้ยงเห็ดท้องถิ่นที่มีศักยภาพสำหรับบริโภคและสร้างรายได้เสริมให้กับชุมชน และศึกษาแนวทางในการอนุรักษ์ และฟื้นฟูเห็ดท้องถิ่นสำหรับการใช้ประโยชน์ และพัฒนาแหล่งเรียนรู้การอนุรักษ์และฟื้นฟูเห็ดท้องถิ่นโดยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน สรุปผลได้ดังนี้

1. จากการสำรวจและรวบรวมข้อมูลความหลากหลายและการกระจายตัวของเห็ดท้องถิ่นในพื้นที่แปลงทดสอบบ้านแม่มะลอ โครงการพัฒนาพื้นที่สูงแบบโครงการหลวงแม่มะลอ อ. แม่แจ่ม จ. เชียงใหม่ พบเห็ดที่ชุมชนสามารถรับประทานได้ในแปลงศึกษาทั้ง 12 แปลง รวมทั้งสิ้นจำนวน 8 ชนิด 6 สกุล ได้แก่ *Amanita, Astraeus, Cantharellus, Lactarius, Russula, Termitomyces* (เห็ดแดง เห็ดหล่ม เห็ดไข่ เห็ดเผาะ เห็ดขมิ้น เห็ดฟาน เห็ดโคนข้าวตอก เห็ดโคนดำ) โดยพบในป่าธรรมชาติที่ถูกไฟไหม้ทุกปี จำนวน 7 ชนิด 5 สกุล และป่าธรรมชาติที่ไม่ถูกไฟไหม้อย่างน้อย 2 ปี จำนวน 4 ชนิด 2 สกุล โดยพบเห็ดเผาะในบริเวณที่เคยเกิดไฟไหม้ซึ่งจะเป็นพื้นที่ที่แสงส่องถึงพื้น

2.จากการศึกษาลักษณะทางสรีรวิทยาของพืชอาศัยในแต่ละช่วงการเจริญเติบโตที่มีผลต่อการชักนำเชื้อเห็ดเข้าสู่รากพืช พบว่ากล้าเหียงมีอัตราการรอดที่ค่อนข้างต่ำ (ร้อยละ 20-25) เนื่องจากมีการพัฒนาของระบบรากค่อนข้างช้า ส่วนกล้ายางนามีอัตราการรอดสูง (ร้อยละ 80-90) และในการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพักตัวและการงอกของสปอร์เห็ดเผาะ *Astraeus odoratus* ร่วมกับเห็ดป่ากลุ่ม Agarics ในกล้าไม้ พบว่ากล้าไม้ที่มีเชื้อเห็ดจะมีเส้นใยสีขาวเกิดขึ้นบริเวณรอบราก โดยอายุกล้าไม้ที่สามารถนำมาใช้ได้จะขึ้นอยู่กับชนิดของต้นไม้ ดังนี้คือ กล้ายางนาอายุ 1 เดือน กล้าเหียงอายุ 4 เดือน ถึง 1 ปี ในการเก็บตัวอย่างเห็ดไว้สำหรับทำแม่เชื้อในปีถัดไปสามารถทำได้โดยการผึ่งลมให้ดอกเห็ดแห้ง

3. จากการตรวจสอบทางสัณฐานวิทยาและการใช้เทคนิคทางชีวโมเลกุลในการตรวจสอบความถูกต้องของเห็ดโคน *Termitomyces* sp. HL795, และ HL797 พบว่าลำดับเบส *Termitomyces* sp. HL795 และ HL797 ของยีน ITS4 และ ITS5 มีความสัมพันธ์ใกล้กับ *T. heimii* และสามารถนำมาเพาะเลี้ยงเส้นใยได้

4. จากการศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเห็ดโคนและจุลินทรีย์ในรังปลวก สามารถแยกเชื้อแบคทีเรียจากรังปลวก 6 ตัวอย่าง ได้ 30 ไอโซเลต โดยดินในรังปลวกมีแบคทีเรียประมาณ 1.4-2.0 × 10^5 cfu/ดิน 1 g และมีค่า pH ประมาณ 7.37-7.74 ส่วนดินนอกรังปลวกมีแบคทีเรียประมาณ 3.3-4.7 × 10^5 cfu/ดิน 1 g และมีค่า pH ประมาณ 8.00-8.09 โดยพบ *Xylaria escharoidea* เจริญอยู่ร่วมกันภายในรัง ซึ่งทำหน้าที่สนับสนุนการเจริญของเส้นใยเห็ดโคนในรังปลวก ซึ่งในการเพาะเลี้ยงเห็ดโคนในสภาพธรรมชาติอย่างง่ายสามารถทำได้โดยการใช้สปอร์จากดอกเห็ดสดโดยตรง

5. จากการหมุนเวียนวัสดุเพาะเห็ด พบว่าสามารถนำก้อนวัสดุเก่าจากการเพาะเห็ดสกุลนางรมมาเพาะเห็ดฟาง เห็ดถั่ว และเห็ดซางได้

6. ในด้านการพัฒนาฐานเรียนรู้และสร้างเครือข่าย พบว่ากิจกรรมของกลุ่มที่มีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องเพื่อฝึกทักษะและการสร้างวิทยากรในชุมชนสำหรับถ่ายทอดและแลกเปลี่ยนความรู้กับชุมชนอื่นหรือผู้สนใจในการเพาะเห็ด รวมทั้งการศึกษาดูงานจากผู้ที่ประสบความสำเร็จแล้ว เป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้เกิดการใช้ประโยชน์จากเห็ดท้องถิ่นในชุมชนอย่างยั่งยืน เนื่องจากเป็นการกระตุ้นให้เกิดความอยากที่จะเรียนรู้โดยอาศัยจากการแลกเปลี่ยนความคิดหรือประสบการณ์ตรงระหว่างเกษตรกรด้วยกันเอง ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทรงงานในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 (สำนักงาน กปร. 2559) โดยเฉพาะในเรื่อง “ระเบิดจากข้างใน” ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องการพัฒนาคน หมายความว่า ต้องสร้างความเข้มแข็งให้คนในชุมชนที่เราเข้าไปพัฒนามีสภาพพร้อมที่จะรับการพัฒนาเสียก่อน แล้วจึงคอยออกมาสู่สังคมภายนอก มิใช่การนำเอาความเจริญหรือบุคคลภายนอกเข้าไปหาชุมชนหรือหมู่บ้านที่ยังไม่ทันได้มีโอกาสเตรียมตัวหรือตั้งตัว